Oikeustapauskokoelma

UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kolmas jaosto)

12 päivänä joulukuuta 2014*

Kilpailu — Kartellit tai muut yhteistoimintajärjestelyt — Parafiinivahamarkkinat — Päätös, jossa todetaan EY 81 artiklan rikkominen — Hintojen vahvistaminen — Näyttö kilpailusääntöjen rikkomisesta — Sakkojen määrän laskennasta annetut vuoden 2006 suuntaviivat — Yhdenvertainen kohtelu — Raskauttavat seikat — Uusiminen — Perusteluvelvollisuus — Lieventävät seikat — Huomattavasti rajoitettu osallistuminen — Tuottamuksellinen kilpailusääntöjen rikkominen — Puolustautumisoikeudet — Tuomioistuimen täysi harkintavalta

Asiassa T-558/08,

Eni SpA, kotipaikka Rooma (Italia), edustajinaan asianajajat M. Siragusa, D. Durante, G. Rizza, S. Valentino ja L. Bellia,

kantajana,

vastaan

Euroopan komissio, asiamiehinään F. Castillo de la Torre ja V. Di Bucci,

vastaajana,

jossa on kyse ensisijaisesti [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/39.181 – Kynttilävahat) 1.10.2008 tehdyn komission päätöksen K(2008) 5476 lopullinen kumoamisvaatimuksesta sekä toissijaisesti kantajalle määrätyn sakon kumoamisvaatimuksesta tai sen määrän alentamisvaatimuksesta,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja O. Czúcz (esittelevä tuomari) sekä tuomarit I. Labucka ja D. Gratsias,

kirjaaja: johtava hallintovirkamies J. Palacio González,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 19.3.2013 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: italia.

tuomion

Tosiseikat

1. *Hallinnollinen menettely ja riidanalaisen päätöksen antaminen*

1 Euroopan yhteisöjen komissio on [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/39.181 – Kynttilävahat) 1.10.2008 tehdyllä päätöksellä K(2008) 5476 lopullinen (jäljempänä riidanalainen päätös) todennut, että kantaja Eni SpA oli yhdessä muiden yritysten kanssa rikkonut EY 81 artiklan 1 kohtaa ja Euroopan talousalueesta (ETA) tehdyn sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla kartelliin parafiinivahamarkkinoilla ETA:n alueella ja raakaparafiinimarkkinoilla Saksassa.

2 Riidanalaisen päätöksen adressaatit ovat kantajan lisäksi seuraavat yhtiöt: Esso Deutschland GmbH, Esso Société Anonyme Française, ExxonMobil Petroleum and Chemical BVBA ja Exxon Mobil Corp. (jäljempänä yhdessä ExxonMobil), H&R ChemPharm GmbH, H&R Wax Company Vertrieb GmbH ja Hansen & Rosenthal KG (jäljempänä yhdessä H&R), Tudapetrol Mineralölerzeugnisse Nils Hansen KG, MOL Nyrt., Repsol YPF Lubricantes y Especialidades SA, Repsol Petróleo SA ja Repsol YPF SA (jäljempänä yhdessä Repsol), Sasol Wax GmbH, Sasol Wax International AG, Sasol Holding in Germany GmbH ja Sasol Ltd (jäljempänä yhdessä Sasol), Shell Deutschland Oil GmbH, Shell Deutschland Schmierstoff GmbH, Deutsche Shell GmbH, Shell International Petroleum Company Ltd, The Shell Petroleum Company Ltd, Shell Petroleum NV ja The Shell Transport and Trading Company Ltd (jäljempänä yhdessä Shell), RWE Dea AG ja RWE AG (jäljempänä yhdessä RWE) sekä Total SA ja Total France SA (jäljempänä yhdessä Total) (riidanalaisen päätöksen ensimmäinen perustelukappale).

3 Parafiinivahat valmistetaan jalostamossa raakaöljystä. Niitä käytetään erilaisten tuotteiden, kuten kynttilöiden, kemikaalien, renkaiden ja ajoneuvoteollisuuden tuotteiden valmistuksessa sekä kumi-, pakkaus-, liima- ja purukumiteollisuudessa (riidanalaisen päätöksen neljäs perustelukappale). Parafiinivahat valmistetaan jalostamossa raakaöljystä.

4 Raakaparafiini on välttämätön raaka-aine parafiinivahojen valmistuksessa. Se on jalostamoiden sivutuote, jota saadaan valmistettaessa perusöljyjä raakaöljystä. Sitä myydään myös loppuasiakkaille, esimerkiksi lastulevyjen valmistajille (riidanalaisen päätöksen viides perustelukappale).

5 Komissio aloitti tutkimuksensa sen jälkeen, kun Shell Deutschland Schmierstoff oli ilmoittanut sille 17.3.2005 päivätyllä kirjeellä kartellin olemassaolosta ja tehnyt sakoista vapauttamisesta ja sakkojen lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetussa komission tiedonannossa (EYVL 2002, C 45, s. 3; jäljempänä vuoden 2002 yhteistyötiedonanto) tarkoitetun sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan hakemuksen (riidanalaisen päätöksen 72 perustelukappale).

6 Komissio teki 28. ja 29.4.2005 [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 20 artiklan 4 kohdan mukaisesti tarkastuksia paikan päällä H&R/Tudapetrolin, ENI:n ja MOL:n toimitiloissa sekä Sasol-, ExxonMobil-, Repsol- ja Total-konsernin yhtiöille kuuluvissa toimitiloissa (riidanalaisen päätöksen 75 perustelukappale).

7 Komissio lähetti 25.–29.5.2007 väitetiedoksiannon kullekin edellä 2 kohdassa mainitulle yhtiölle, myös kantajalle (riidanalaisen päätöksen 85 perustelukappale). Eni vastasi väitetiedoksiantoon 14.8.2007 päivätyllä kirjeellä.

8 Komissio järjesti 10. ja 11.12.2007 kuulemistilaisuuden, johon Eni osallistui (riidanalaisen päätöksen 91 perustelukappale).

9 Komissio katsoi riidanalaisessa päätöksessä käytettävissään olleiden todisteiden perusteella, että päätöksen adressaatit, jotka muodostivat parafiinivahojen ja raakaparafiinin tuottajien enemmistön ETA:n alueella, olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään, monitahoiseen ja jatkettuun EY 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkomiseen, joka kattoi ETA:n alueen. Tämä rikkominen koostui sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, jotka koskivat hintojen vahvistamista ja parafiinivahoja koskevien kaupallisesti arkaluontoisten tietojen vaihtoa ja paljastamista (jäljempänä rikkomisen pääasiallinen osa). RWE:n (sittemmin Shell), ExxonMobilin, MOL:n, Repsolin, Sasolin ja Totalin osalta parafiinivahoja koskeva rikkominen tarkoitti myös asiakkaiden tai markkinoiden jakamista (jäljempänä rikkomisen toinen osa). Lisäksi rikkominen, johon RWE, ExxonMobil, Sasol ja Total olivat syyllistyneet, koski myös loppuasiakkaille Saksan markkinoilla myytyä raakaparafiinia (jäljempänä rikkomisen raakaparafiinia koskeva osa) (riidanalaisen päätöksen 2, 95 ja 328 perustelukappale ja 1 artikla).

10 Rikkomista merkitsevät menettelytavat toteutuivat kilpailunvastaisissa kokouksissa, joita osanottajat kutsuivat ”teknisiksi kokouksiksi” tai joskus ”Blauer Salon” -kokouksiksi, ja ”raakaparafiinikokouksissa”, jotka oli omistettu erityisesti raakaparafiinia koskeville kysymyksille.

11 Käsiteltävässä asiassa määrättyjen sakkojen määrä on laskettu niiden asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta annettujen suuntaviivojen (EUVL 2006, C 210, s. 2) (jäljempänä vuoden 2006 suuntaviivat) perusteella, jotka olivat voimassa silloin, kun väitetiedoksianto annettiin tiedoksi edellä 2 kohdassa mainituille yhtiöille.

12 Riidanalainen päätös sisältää muun muassa seuraavat määräykset:

”1 artikla

Seuraavat yritykset ovat rikkoneet [EY] 81 artiklan 1 kohtaa ja 1.1.1994 alkaen ETA-sopimuksen 53 artiklaa osallistumalla mainittuina ajanjaksoina [jatkettuun] sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan parafiinivaha-alalla yhteismarkkinoilla ja 1.1.1994 lähtien ETA:ssa:

Eni SpA: [30. ja 31.]10.1997 ja 2l.2.2002–28.4.2005;

– –

2 artikla

Edellä 1 artiklassa mainitusta rikkomisesta määrätään seuraavat sakot:

ENI SpA: 29 120 000 euroa;

Esso Société Anonyme Française: 83 588 400 euroa,

josta yhteisvastuullisesti

ExxonMobil Petroleum and Chemical BVBA ja ExxonMobi1 Corporation 34 670 400 euroa, josta yhteisvastuullisesti Esso Deutschland GmbH:n kanssa 27 081 600 euroa;

Tudapetrol Mineralölerzeugnisse Nils Hansen KG: 12 000 000 euroa;

Hansen & Rosenthal KG yhteisvastuullisesti H&R Wax Company Vertrieb GmbH:n kanssa: 24 000 000 euroa,

josta yhteisvastuullisesti

H&R ChemPharm GmbH:n kanssa 22 000 000 euroa;

MOL Nyrt.: 23 700 000 euroa;

Repsol YPF Lubricantes y Especialidades SA yhteisvastuullisesti Repsol Petróleo SA ja Repsol YPF SA:n kanssa: 19 800 000 euroa;

Sasol Wax GmbH: 318 200 000 euroa,

josta yhteisvastuullisesti

Sasol Wax International AG:n, Sasol Holding in Germany GmbH:n ja Sasol [Ltd:n] kanssa 250 700 000 euroa;

Shell Deutschland Oil GmbH, Shell Deutschland Schmierstoff GmbH, Deutsche Shell GmbH, Shell International Petroleum Company Limited, the Shell Petroleum Company Limited, Shell Petroleum NV ja the Shell Transport and Trading Company Limited: 0 euroa;

RWE-Dea AG yhteisvastuullisesti RWE AG:n kanssa: 37 440 000 euroa;

Total France SA yhteisvastuullisesti Total SA:n kanssa: 128 163 000 euroa.”

2. *Eni-konserni*

13 Kantajan osallistumisesta kilpailusääntöjen rikkomiseen komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä seuraavaa:

”– –

(342)
Edellä 4 luvussa todettiin, että osallistumisensa ajan Eni osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen AgipPetroli SpA:n ja Eni SpA:n työntekijöiden välityksellä – –

(343)
AgipPetroli SpA oli edustettuna kokouksessa 30. ja 31.10.1997 sekä 21. ja 22.2.2002–31.12.2002 (jolloin se sulautui Eni SpA:han ja lakkasi näin ollen olemasta) ja Eni SpA osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen 1.1.2003 alkaen (tästä päivästä alkaen Enin jalostus- ja markkinointiosastot vastasivat parafiinivahojen ja raakaparafiinin myynnistä) 28.4.2005 (rikkomisen päättymispäivä) saakka.

(344)
AgipPetroli SpA sulautui Eni SpA:han 31.12.2002. (334) perustelukappaleessa määritettyjen periaatteiden nojalla Eni SpA:n on tämän vuoksi katsottava ottaneen vastuun 31.12.2002 edeltävästä AgipPetroli SpA:n toiminnasta – –

(345)
Tämän seurauksena Eni SpA:n on katsottava olevan vastuussa paitsi välittömästä osallistumisestaan kartelliin AgipPetroli SpA:n sulautumisen (31.12.2002) jälkeen myös AgipPetroli SpA:n toiminnasta kartellissa ennen tätä päivää.

(346)
Väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa Eni ei kyseenalaistanut sen vastuuta koskevia komission toteamuksia.

(347)
Edellä esitetyillä perusteilla Eni SpA on vastuussa osallistumisestaan 30. ja 31.10.1997 pidettyyn kokoukseen ja 21. ja 22.2.2002–28.4.2005 (rikkomisen päättymispäivä) pidettyihin kokouksiin.”

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset

14 Kantaja nosti nyt käsiteltävänä olevan kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 17.12.2008 toimittamallaan kannekirjelmällä.

15 Unionin yleinen tuomioistuin (kolmas jaosto) päätti esittelevän tuomarin kertomuksen perusteella aloittaa suullisen käsittelyn. Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 64 artiklassa tarkoitettuna prosessinjohtotoimena unionin yleinen tuomioistuin pyysi asianosaisia vastaamaan tiettyihin kysymyksiin ja esittämään tiettyjä asiakirjoja. Asianosaiset vastasivat pyyntöön asetetussa määräajassa.

16 Asianosaisten suulliset lausumat ja niiden unionin yleisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin antamat vastaukset kuultiin 19.3.2013 pidetyssä istunnossa.

17 Kun otetaan huomioon yhteydet asian T-540/08, Esso ym. vastaan komissio, asian T-541/08, Sasol ym. vastaan komissio, T-543/08, RWE ja RWE Dea vastaan komissio, asian T-544/08, Hansen & Rosenthal ja H&R Wax Company Vertrieb vastaan komissio, asian T-548/08, Total vastaan komissio, asian T-550/08, Tudapetrol vastaan komissio, asian T-551/08, H&R ChemPharm vastaan komissio, asian T-558/08, ENI vastaan komissio, asian T-562/08, Repsol YPF Lubricantes y especialidades ym. vastaan komissio ja asian T-566/08, Total Raffinage ja Marketing vastaan komissio, tosiseikkoihin ja esille nousevien oikeudellisten kysymysten samankaltaisuus, unionin yleinen tuomioistuin päätti julistaa tuomion nyt esillä olevassa asiassa vasta sen jälkeen, kun suulliset käsittelyt – joista viimeinen pidettiin 3.7.2013 – mainituissa liitännäisissä asioissa olisi pidetty.

18 Kantaja vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

— kumoaa riidanalaisen päätöksen kokonaan tai osittain ja tekee tästä päätelmät sille määrätyn sakon määrän suhteen

— toissijaisesti kumoaa sille määrätyn sakon tai alentaa sen määrää ja

— velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

19 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

— hylkää kanteen ja

— velvoittaa kantajan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Oikeudellinen arviointi

20 Kantaja esittää kanteensa tueksi kuusi kanneperustetta.

21 Kantaja esittää ensimmäiset kaksi kanneperustetta, joissa se kiistää osallistuneensa kartelliin ja joiden mukaan EY 81 artiklaa on sovellettu virheellisesti. Ensimmäinen kanneperuste koskee sen osallistumisen toteamista sen perusteella, että se oli läsnä 30. ja 31.10.1997 pidetyssä teknisessä kokouksessa. Toinen kanneperuste koskee sen osallistumista rikkomiseen 21.2.2002–28.4.2005.

22 Kantaja esittää lisäksi neljä kanneperustetta, jotka liittyvät sille määrätyn sakon määrän laskemiseen. Kolmannen kanneperusteen mukaan EY 81 artiklaa, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa ja vuoden 2006 suuntaviivoja on sovellettu virheellisesti sekä suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta on loukattu, kun rikkomisen vakavuuden ja ”pääsymaksuksi” kutsutun lisämäärän vuoksi kertoimeksi on virheellisesti vahvistettu 17 prosenttia. Neljännen kanneperusteen mukaan EY 81 artiklaa, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa ja vuoden 2006 suuntaviivoja on sovellettu virheellisesti sekä oikeusvarmuuden ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteita on loukattu sekä harkintavaltaa on käytetty väärin, kun sakon määrää on korotettu 60 prosentilla uusimiseen liittyvän raskauttavan olosuhteen vuoksi. Viidennen kanneperusteen mukaan EY 81 artiklaa, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa ja vuoden 2006 suuntaviivoja on sovellettu virheellisesti, yhdenvertaisen kohtelun periaatetta on loukattu ja perusteluvelvollisuutta on laiminlyöty, kun komissio ei tunnustanut lieventävää seikkaa, joka liittyy siihen, että sen osuus kartellissa on ollut huomattavan vähäinen, ja siihen, ettei se osallistunut kartellin täytäntöönpanoon. Kuudennen kanneperusteen mukaan EY 81 artiklaa, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa ja vuoden 2006 suuntaviivoja on sovellettu virheellisesti, kun tuottamuksellisuuteen liittyvää lieventävää seikkaa ei tunnustettu.

23 Koska ensimmäinen ja toinen kanneperuste koskevat sellaisten todisteiden arviointia, jotka osoittavat Enin osallistumisen kartelliin, unionin yleinen tuomioistuin katsoo hyödylliseksi tutkia ne yhdessä.

1. *Ensimmäinen ja toinen kanneperuste, jotka koskevat kantajan osallistumista kartelliin ja joiden mukaan EY 81 artiklaa on sovellettu virheellisesti*

24 Ensimmäisellä kanneperusteellaan kantaja väittää, että komissio totesi lainvastaisesti sen osallistuneen sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan sen perusteella, että se oli läsnä 30. ja 31.10.1997 Hampurissa (Saksa) pidetyssä teknisessä kokouksessa. Toisella kanneperusteellaan kantaja väittää, että sen on lainvastaisesti todettu osallistuneen kartelliin 21.2.2002–28.4.2005.

Sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteet

25 EY 81 artiklan 1 kohdan mukaan yhteismarkkinoille soveltumattomia ja kiellettyjä ovat sellaiset yritysten väliset sopimukset, yritysten yhteenliittymien päätökset sekä yritysten yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka ovat omiaan vaikuttamaan jäsenvaltioiden väliseen kauppaan ja joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla.

26 Jotta voidaan katsoa, että kyseessä on EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus, riittää, että kyseessä olevat yritykset ovat ilmaisseet yhteisen tahtonsa käyttäytyä markkinoilla tietyllä tavalla (asia T-7/89, Hercules Chemicals v. komissio, tuomio 17.12.1991, Kok., s. II-1711, Kok. Ep. XI, s. II-79, 256 kohta ja asia T-9/99, HFB ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1487, 199 kohta).

27 Voidaan katsoa, että EY 81 artiklan 1 kohdassa tarkoitettu sopimus on tehty, kun sopimuspuolet ovat päässeet yhteisymmärrykseen kilpailun rajoittamista koskevasta periaatteesta, vaikka suunnitellun rajoittamisen yksittäisistä toteuttamistavoista vielä neuvoteltaisiin (asia T-240/07, Heineken Nederland ja Heineken v. komissio, tuomio 16.6.2011, Kok., s. II-3355, 45 kohta; ks. myös vastaavasti edellä 26 kohdassa mainittu asia HFB ym. v. komissio, tuomion 151–157 ja 206 kohta).

28 Yhdenmukaistetulla menettelytavalla tarkoitetaan sellaista yritysten välisen yhteensovittamisen muotoa, jolla korvataan tietoisesti kilpailun riskit yritysten välisellä käytännön yhteistyöllä ilman, että asiasta olisi tehty varsinaista sopimusta (asia C-49/92 P, komissio v. Anic Partecipazioni, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4125, 115 kohta ja asia C-199/92 P, Hüls v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4287, 158 kohta).

29 Tältä osin EY 81 artiklan 1 kohta on esteenä kaikelle sellaiselle taloudellisten toimijoiden väliselle suoralle tai välilliselle yhteydenpidolle, joka voi joko vaikuttaa jonkin tosiasiallisen tai mahdollisen kilpailijan markkinakäyttäytymiseen tai paljastaa tällaiselle kilpailijalle sen, kuinka on itse päätetty käyttäytyä tai aiotaan käyttäytyä markkinoilla, kun yhteydenpidon tarkoituksena on rajoittaa kilpailua tai siitä seuraa, että kilpailu rajoittuu (edellä 27 kohdassa mainittu asia Heineken Nederland ja Heineken v. komissio, tuomion 115 kohta; ks. myös vastaavasti edellä 28 kohdassa mainittu asia komissio v. Anic Partecipazioni, tuomion 116 ja 117 kohta).

Todisteiden arviointia koskevat periaatteet

30 Oikeuskäytännön mukaan komission on esitettävä näyttö niistä kilpailusääntöjen rikkomisista, jotka se on katsonut tapahtuneiksi, ja hankittava oikeudellisesti riittävät todisteet kilpailusääntöjen rikkomisen muodostavista seikoista (ks. asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.12.1998, Kok., s. I-8417, 58 kohta ja yhdistetyt asiat T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP ja T-61/02 OP, Dresdner Bank ym. v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3567, 59 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

31 Tuomioistuinvalvonnan laajuuden osalta vakiintuneessa oikeuskäytännössä todetaan, että kun unionin yleinen tuomioistuin käsittelee kumoamiskannetta, joka koskee EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamisesta tehtyä päätöstä, sen on yleisesti ottaen tutkittava kaikilta osin, täyttyvätkö EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamisedellytykset (ks. asia T-41/96, Bayer v. komissio, tuomio 26.10.2000, Kok., s. II-3383, 62 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

32 Jos asiaa käsittelevä tuomioistuin on epätietoinen, sen on ratkaistava asia sen yrityksen hyväksi, jolle rikkomisen toteamista koskeva päätös on osoitettu. Tuomioistuin ei voi todeta, että komissio on oikeudellisesti riittävällä tavalla näyttänyt kyseessä olevan kilpailusääntöjen rikkomisen tapahtuneen, jos se ei ole saavuttanut täyttä varmuutta tämän kysymyksen osalta, ja näin erityisesti silloin, kun kyse on sakkopäätökseen kohdistuvasta kumoamiskanteesta (edellä 30 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat T-44/02 OP, T-54/02 OP, T-56/02 OP, T-60/02 OP ja T-61/02 OP, Dresdner Bank ym. v. komissio, tuomion 60 kohta ja asia T-112/07, Hitachi ym. v. komissio, tuomio 12.7.2011, Kok., s. II-3871, 58 kohta).

33 Viimeksi mainitussa tilanteessa on nimittäin otettava huomioon syyttömyysolettaman periaate, sellaisena kuin se ilmenee erityisesti Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleesta, sillä se kuuluu perusoikeuksiin, jotka sisältyvät unionin oikeuden yleisiin periaatteisiin. Kun otetaan huomioon kyseessä olevien rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, syyttömyysolettaman periaatetta sovelletaan erityisesti kilpailusääntöjen rikkomiseen liittyviin yrityksiä koskeviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen (edellä 32 kohdassa mainittu asia Hitachi ym. v. komissio, tuomion 59 kohta; ks. myös vastaavasti edellä 30 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dresdner Bank ym. v. komissio, tuomion 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

34 Komission on siis esitettävä täsmälliset ja yhtäpitävät todisteet näyttääkseen kilpailusääntöjen rikkomisen. On kuitenkin korostettava, että kaikkien komission toimittamien todisteiden ei tarvitse välttämättä täyttää näitä edellytyksiä kaikkien rikkomisen osatekijöiden osalta. Riittää, että se todisteiden kokonaisuus, johon komissio vetoaa, kokonaisvaltaisesti tarkasteltuna vastaa tätä vaatimusta (ks. edellä 30 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dresdner Bank ym. v. komissio, tuomion 62 ja 63 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

35 Seikkoja, jotka komissio esittää riidanalaisessa päätöksessä todistaakseen, että jokin yritys on rikkonut EY 81 artiklan 1 kohtaa, on tarkasteltava kokonaisuutena eikä erikseen (ks. asia T-53/03, BPB v. komissio, tuomio 8.7.2008, Kok., s. II-1333, 185 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

36 On myös todettava, että käytännössä komission on usein osoitettava rikkomisen olemassaolo tämän tehtävän kannalta epäedullisissa olosuhteissa, koska useita vuosia on voinut kulua rikkomisen muodostavien tosiseikkojen tapahtumisesta ja koska useat tutkimuksen kohteena olevat yritykset eivät ole toimineet aktiivisesti yhteistyössä komission kanssa. Vaikka komission on osoitettava, että hintojen vahvistamista koskeva lainvastainen sopimus on tehty, olisi liiallista edellyttää sen lisäksi, että komission olisi esitettävä todisteet tämän tavoitteen saavuttamisen erityisestä mekanismista. Kilpailusääntöjen rikkomiseen syyllistyneen yrityksen olisi nimittäin liian helppoa välttyä seuraamukselta, jos se voisi vedota lainvastaisen sopimuksen toiminnasta annettujen tietojen epämääräisyyteen tilanteessa, jossa sopimuksen olemassaolo ja sen kilpailunvastainen tarkoitus on kuitenkin näytetty toteen riittävällä tavalla. Yritykset voivat tällaisessa tilanteessa puolustautua tehokkaasti, jos niillä on mahdollisuus ilmoittaa kantansa kaikista komission niitä vastaan esittämistä todisteista (yhdistetyt asiat T-67/00, T-68/00, T-71/00 ja T-78/00, JFE Engineering ym. v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2501, 203 kohta).

37 Todisteista, joihin voidaan vedota EY 81 artiklan rikkomisen näyttämiseksi toteen, on todettava, että unionin oikeudessa vallitseva periaate on vapaan todistusharkinnan periaate (asia T-50/00, Dalmine v. komissio, 8.7.2004, Kok., s. II-2395, 72 kohta ja edellä 32 kohdassa mainittu asia Hitachi ym. v. komissio, tuomion 64 kohta).

38 Kun on kyse erilaisen näytön merkityksestä todisteena, ainoa merkityksellinen arviointiperuste esitettyjen todisteiden harkinnassa on niiden uskottavuus (edellä 37 kohdassa mainittu asia Dalmine v. komissio, tuomion 72 kohta).

39 Todistelua koskevien yleisten sääntöjen mukaan asiakirjan uskottavuus ja siksi sen todistusarvo riippuu sen alkuperästä, laatimisolosuhteista, vastaanottajasta ja sisällöstä (yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95-T-32/95, T-34/95-T-39/95, T-42/95-T-46/95, T-48/95, T-50/95-T-65/95, T-68/95-T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok., s. II-491, 1053 ja 1838 kohta ja edellä 32 kohdassa mainittu asia Hitachi ym. v. komissio, tuomion 70 kohta).

40 Jos komissio tukeutuu yksinomaan kyseessä olevien yritysten menettelyyn markkinoilla todetakseen rikkomisen olemassaolon, viimeksi mainittujen tarvitsee vain osoittaa sellaisten olosuhteiden olemassaolo, jotka valaisevat komission toteamia tosiseikkoja eri tavalla ja joiden perusteella komission esittämä tosiseikkojen selitys, jonka perusteella se totesi unionin kilpailusääntöjä rikotun, voidaan korvata toisella uskottavalla selityksellä (ks. vastaavasti edellä 36 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 186 kohta).

41 Sitä vastoin silloin, kun komissio tukeutuu asiakirjatodisteisiin, kyseessä olevien yritysten tehtävänä ei ole kuitenkaan pelkästään esittää vaihtoehtoista uskottavaa selitystä komission teorialle, vaan niiden on myös vedottava siihen, että riidanalaisessa päätöksessä mainitut todisteet olivat riittämättömiä rikkomisen olemassaolon toteen näyttämiseksi (edellä 36 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 187 kohta). Tällainen todistusvelvollisuus ei loukkaa syyttömyysolettaman periaatetta (ks. vastaavasti asia C-235/92 P, Montecatini v. komissio, tuomio 8.7.1999, Kok., s. I-4539, 181 kohta).

42 Koska kilpailunvastaisiin menettelytapoihin ja sopimuksiin osallistumista koskeva kielto sekä seuraamukset, joita sääntöjen rikkojille saattaa aiheutua, ovat hyvin tiedossa, on tavanomaista, että näihin menettelytapoihin ja sopimuksiin liittyvät toimenpiteet toteutetaan vaivihkaa, että kokoukset pidetään salassa ja että niihin liittyvien asiakirjojen määrä pidetään mahdollisimman vähäisenä. Näin ollen komission ei voida edellyttää esittävän asiakirjoja, jotka osoittavat nimenomaisesti kyseessä olevien toimijoiden välisen yhteydenpidon. Vaikka komissio löytäisi tällaisia asiakirjoja, nämä ovat normaalisti vain hajanaisia ja niitä on vähän, joten usein on välttämätöntä muodostaa kuva tietyistä yksityiskohdista päättelemällä. Kilpailunvastaisen menettelytavan tai sopimuksen olemassaolo on pääteltävä tietyistä yhteensattumista ja seikoista, jotka yhdessä tarkasteltuina voivat muun

johdonmukaisen selityksen puuttuessa olla osoitus kilpailusääntöjen rikkomisesta (yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 55–57 kohta; ks. edellä 30 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dresdner Bank ym. v. komissio, tuomion 64 ja 65 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

43 Lisäksi oikeuskäytännön mukaan asiakirjatodisteiden todistusarvoa arvioitaessa on pidettävä erittäin tärkeänä sitä, että asiakirja on laadittu välittömästi tosiseikkojen tapahtumisen yhteydessä (asia T-157/94, Ensidesa v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok., s. II-707, 312 kohta ja yhdistetyt asiat T-5/00 ja T-6/00, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied ja Technische Unie v. komissio, tuomio 16.12.2003, Kok., s. II-5761, 181 kohta) tai että sen on laatinut näitä tosiseikkoja välittömästi todistamassa ollut henkilö (edellä 36 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 207 kohta).

44 Asiakirjan päiväyksen tai allekirjoituksen puute tai se seikka, että se on kirjoitettu epäselvästi, ei poista tältä asiakirjalta kaikkea todistusvoimaa, kun sen alkuperä, todennäköinen päiväys ja sen sisältö voidaan määritellä riittävän varmasti (yhdistetyt asiat T-217/03 ja T-245/03, FNCBV v. komissio, tuomio 13.12.2006, Kok., s. II-4987, 124 kohta; ks. vastaavasti myös asia T-11/89, Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok., s. II-757, 86 kohta).

45 Vapaan todistelun ja todistusharkinnan periaatteesta seuraa, että vaikka asiakirjatodisteiden puuttuminen voi osoittautua merkitykselliseksi komission esittämien välillisten todisteiden joukon kokonaisarvioinnin yhteydessä sinänsä, siitä ei seuraa, että asianomainen yritys voisi saattaa kyseenalaiseksi komission väitteet esittämällä vaihtoehtoisen selityksen tosiseikoista. Tilanne on tällainen ainoastaan silloin, kun komission esittämien todisteiden perusteella ei voida todeta rikkomisen olemassaoloa yksiselitteisesti ja ilman tulkinnan tarvetta (edellä 32 kohdassa mainittu asia Hitachi ym. v. komissio, tuomion 65 kohta; ks. vastaavasti myös asia T-36/05, Coats Holdings ja Coats v. komissio, tuomio 12.9.2007, 74 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

46 Missään säännöksessä tai millään unionin oikeuden yleisellä periaatteella ei myöskään kielletä komissiota tukeutumasta yhtä yritystä vastaan niiden yritysten lausuntoihin, joiden väitetään osallistuneen kartelliin. Muutoin komissiolle kuuluva todistustaakka EY 81 ja EY 82 artiklan vastaisista menettelyistä olisi mahdoton täyttää, mikä olisi yhteensopimatonta EY:n perustamissopimuksessa komissiolle uskotun näiden määräysten moitteetonta soveltamista koskevan valvontatehtävän kanssa (edellä 36 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 192 kohta ja edellä 32 kohdassa mainittu asia Hitachi ym. v. komissio, tuomion 67 kohta).

47 Sellaisia lausuntoja puolestaan voidaan lisäksi pitää erityisen todistusvoimaisina, jotka ensinnäkin ovat luotettavia, toiseksi on tehty yrityksen nimissä, kolmanneksi on antanut henkilö, jonka ammatillinen velvollisuus on toimia kyseisen yrityksen intressissä, neljänneksi ovat lausunnon antajan intressien vastaisia, viidenneksi antaa henkilö, joka on havainnut välittömästi lausunnoissa mainitut seikat, ja kuudenneksi on toimitettu kirjallisesti ja annettu tarkoituksellisesti ja tarkan harkinnan jälkeen (edellä 32 kohdassa mainittu asia Hitachi ym. v. komissio, tuomion 71 kohta; ks. vastaavasti myös edellä 36 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 205–210 kohta).

48 Kartelliin osalliseksi katsotun yrityksen lausuntoa, jonka totuudenmukaisuuden on riitauttanut useampi muu kartelliin osalliseksi katsottu yritys, ei kuitenkaan voida pitää riittävänä näyttönä viimeksi mainittujen yritysten toteuttamasta kilpailusääntöjen rikkomisesta, jos sen tukena ei ole muita todisteita, mutta vaatimukset muista todisteista voivat olla alhaisempia kyseisten lausuntojen luotettavuuden vuoksi (edellä 36 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 219 ja 220 kohta ja edellä 32 kohdassa mainittu asia Hitachi ym. v. komissio, tuomion 68 kohta).

49 Lisäksi on otettava huomioon, että vaikka lainvastaisen kartellin pääosallistujien vapaaehtoisesti esittämiin todisteisiin on yleensä asianmukaista suhtautua tietyllä tavalla epäluuloisesti, kun otetaan huomioon se mahdollisuus, että kyseisillä osallistujilla on taipumus vähätellä sen osuuden merkitystä, joka niillä on kilpailusääntöjen rikkomiseen, ja suurennella toisten osuutta, se, että pyydetään vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamista sakon määrän poistamiseksi tai vähentämiseksi, ei välttämättä kannusta esittämään kartellin muihin osanottajiin nähden vääristeltyjä todisteita. Jokainen yritys johtaa komissiota harhaan voisi näet kyseenalaistaa yrityksen yhteistyön vilpittömyyden ja kattavuuden ja näin ollen vaarantaa tämän mahdollisuuden hyötyä täysimääräisesti vuoden 2002 yhteistyötiedonannosta (edellä 32 kohdassa mainittu asia Hitachi ym. v. komissio, tuomion 72 kohta; ks. vastaavsti myös asia T-120/04, Peróxidos Orgánicos v. komissio, tuomio 16.11.2006, Kok., s. II-4441, 70 kohta).

50 Erityisesti on katsottava sen, että henkilö myöntää rikkoneensa kilpailusääntöjä ja myöntää näin ollen sellaisten tosiseikkojen olemassaolon, jotka ylittävät ne tosiseikat, joiden olemassaolo voitiin johtaa suoraan kyseisistä asiakirjoista, merkitsevän lähtökohtaisesti – päinvastaista osoittavien erityisten olosuhteiden puuttuessa – sitä, että kyseinen henkilö on päättänyt kertoa totuuden. Niinpä lausunnon antajan intressien vastaisia lausuntoja on lähtökohtaisesti pidettävä erityisen luotettavina todisteina (edellä 36 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat JFE Engineering ym. v. komissio, tuomion 211 ja 212 kohta; yhdistetyt asiat T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 ja T-136/02, Bolloré v. komissio, tuomio 26.4.2007, Kok., s. II-947, 166 kohta ja asia T-54/03, Lafarge v. komissio, tuomio 8.7.2008, 59 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

51 Edellä mainittu oikeuskäytäntö on sovellettavissa analogisesti ETA-sopimuksen 53 artiklaan.

Rikkomisen pääasiallinen osan kuvaus riidanalaisessa päätöksessä

52 Aluksi on muistutettava, että komissio arvioi riidanalaisen päätöksen toisessa perustelukappaleessa otsikolla ”Tiivistelmä kilpailusääntöjen rikkomisesta”, että riidanalaisen päätöksen adressaatit olivat osallistuneet yhtenä kokonaisuutena pidettävään, monitahoiseen ja jatkettuun [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan rikkomiseen. Tämän rikkomisen pääasiallinen osa koostui ”sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, jotka koskivat hintojen vahvistamista ja parafiinivahoja koskevien kaupallisesti arkaluontoisten tietojen vaihtoa ja paljastamista”. Tämä pääasiallinen osa oli ainoa rikkomisen osatekijä, johon kantaja riidanalaisen päätöksen mukaan osallistui.

53 Riidanalaisen päätöksen 106 perustelukappaleessa ja sitä seuraavissa perustelukappaleissa otsikolla ”4.1. Kartellin perusperiaatteet ja toiminta” komissio kuvasi rikkomisen pääasiallista osaa seuraavasti:

”– –

(106)
Tekniset kokoukset on aina jaettu kahteen osaan: teknisiä kysymyksiä koskeva alkukeskustelu, jota seuraavat luonteeltaan kilpailunvastaiset keskustelut, jotka koskevat muun muassa hintojen vahvistamista, markkinoiden ja asiakaskunnan jakamista (tietyissä tapauksissa) sekä arkaluontoisten kaupallisten tietojen – kuten nykyistä ja tulevaa hintapolitiikkaa, asiakaskuntaa, tuotantokapasiteettia ja myyntimääriä koskevien tietojen – vaihtoa ja paljastamista.

(107)
Hintoja ja hintojen mahdollista korottamista koskevat keskustelut käytiin yleensä teknisten kokousten lopussa. Yleensä Sasol aloitti hintoja koskevat keskustelut mutta sen jälkeen kaikki osanottajat keskustelivat hinnoista ja hintapolitiikkaa koskevista strategioista vuoron perään. – – Keskustelut koskivat samalla kertaa hinnankorotuksia ja ohjehintoja tiettyjen asiakkaiden osalta ja yleisiä hinnankorotuksia sekä vähimmäishintoja ja ohjehintoja markkinoilla kokonaisuudessaan – – Hinnankorotuksista sovittiin yleensä absoluuttisin luvuin, ei prosenttilukuina (esimerkiksi 60 [euroa]

tonnilta puhtaiden parafiinivahojen osalta) – – Vähimmäishinnoista ei sovittu ainoastaan silloin, kun oli olemassa yhteisymmärrys hintojen korottamisesta, vaan myös silloin, kun hinnankorotus ei ollut toteutettavissa (esimerkiksi ajanjaksona, jolloin hinnat laskivat) – –

– –

(109)
Yritysten edustajat vaihtoivat lisäksi keskenään kaupallisesti arkaluontoisia tietoja ja paljastivat yleisstrategiansa – –

(110)
Yrityksiä, MOL:ia lukuun ottamatta, edustivat vastuuhenkilöt, joilla oli valta määrätä yrityksensä hintastrategiasta ja vahvistaa hinnat omien asiakkaidensa osalta – –

(111)
Useimmissa teknisissä kokouksissa keskustelut hinnoista koskivat yleensä parafiinivahoja – – ja harvoin ainoastaan parafiinivahojen eri lajeja (kuten puhtaita parafiinivahoja, puolipuhtaita parafiinivahoja, vahasekoituksia/erikoisvahoja, kovia parafiinivahoja tai vedyllä kovetettuja vahoja). Kaikille yrityksille oli lisäksi selvää, että kaikenlaisten vahojen hinnat nousisivat samalla summalla tai samalla prosenttiosuudella – –

– –

(113)
Teknisten kokousten tulos pantiin yleensä täytäntöön ilmoituksella hinnankorotuksista asiakkaille tai olemassa olevien hinnoittelujärjestelyjen peruuttamisella – – Satunnaiset vilppitapaukset tai noudattamattajättämistapaukset käsiteltiin yhteisesti seuraavissa kokouksissa [ks. esimerkiksi 149 ja 157 perustelukappale]. Yleensä yksi edustetuista yrityksistä teki aloitteen ja alkoi korottaa hintojaan. Yleensä kyseessä oli Sasol, mutta tämä pyysi joskus jotakin muuta osanottajaa aloittamaan. Vähän sen jälkeen, kun yksi yritys oli ilmoittanut asiakaskunnalle aikomuksestaan korottaa hintoja, toiset toimittajat seurasivat mukana ja ilmoittivat myös hinnankorotuksista – – Henkilöt, jotka edustivat yrityksiä teknisissä kokouksissa, informoivat muita teknisten kokousten tulosten täytäntöönpanemiseksi aloitetuista toimenpiteistä. Näitä tietoja välitettiin suullisesti – – tai lähettämällä jäljennös kyseessä olevista ilmoituksista, jotka koskivat hintojen korottamista tai hintojen peruuttamista, jollekin tai kaikille muille [osallistuja]yrityksille. Komissio on nimittäin saanut selville, että tällaisia ilmoituksia vaihdettiin osapuolten välillä. Noin 150 tämäntyyppisen kirjeen otos on todettu vaihdetuksi kuuden viikon kuluessa teknisten kokousten jälkeen – – On myös ilmoitettu, että sopimuksen mukaan edustettuina olleet yritykset eivät saaneet käyttää hyväkseen sovitun hinnankorotuksen toteuttamista oman markkinaosuutensa kasvattamiseksi – – Tätä ei ole kiistetty väitetiedoksiantoon annetuissa vastauksissa.”

54 Riidanalaisessa päätöksessä otsikolla ”4.2. Teknisiä kokouksia koskevia yksityiskohtaisia tietoja” komissio on aluksi esittänyt yhteenvedon, jossa mainitaan teknisten kokousten paikka ja päivämäärä sekä läsnä olleet yritykset (riidanalaisen päätöksen 124 perustelukappale). Tämän jälkeen se on tarkastellut kutakin teknistä kokousta koskevia käytettävissä olleita todisteita (riidanalaisen päätöksen 126–177 perustelukappale).

55 Riidanalaisessa päätöksessä otsikolla ”5.3. Rikkomisen luonne käsiteltävässä asiassa” komissio on täsmentänyt kilpailunvastaisten toimintatapojen luokittelua sääntelevät käsiteltävässä asiassa sovellettavat periaatteet seuraavasti:

”5.3.1. Periaatteet – –

(205)
Monitahoisen pitkäkestoisen rikkomisen tapauksessa ei ole tarpeen, että komissio luokittelee sen sopimukseksi [tai] yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi. Sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteet ovat joustavia, ja ne voivat olla päällekkäisiä. Kilpailunvastainen toimintatapa voi siis olla erilainen eri aikoina tai sen mekanismia on voitu sopeuttaa tai lujittaa vastaamaan paremmin myöhempää kehitystä. Itse asiassa niitä saattaa olla käytännössä mahdotonta erottaa toisistaan, koska rikkomiseen saattaa sisältyä piirteitä kummastakin kielletystä toiminnasta, vaikka osan piirteistä voisi erikseen tarkasteltuna luokitella selvästi jompaankumpaan. Olisi siis keinotekoista jakaa osiin jatkuvaa käyttäytymistä, jolla on vain yksi tavoite, ja käsitellä sitä erillisten rikkomisten sarjana. Kartelli voi siis olla yhtä aikaa sopimus ja yhdenmukaistettu menettelytapa. [EY] 81 artiklassa ei määrätä erityisestä luokittelusta tässä päätöksessä kuvatun tyyppisen monitahoisen rikkomisen osalta – –

(206)
Kun kartellissa on paljon jäseniä, joiden kilpailunvastainen käyttäytyminen voidaan luokitella keston perusteella sopimukseksi tai yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi (monitahoiset rikkomiset), komission ei tarvitse arvioida täsmällisesti, mihin luokkaan kunkin tyyppinen käyttäytyminen kuuluu.”

56 Tämän jälkeen komissio on kuvaillut riidanalaisen päätöksen saman otsikon alla rikkomisen sisältöä seuraavasti:

”5.3.2 Täytäntöönpano

(210)
Tämän päätöksen 4 luvussa kuvaillut tosiseikat osoittavat, että kaikki tämän menettelyn kohteena olevat yritykset ovat osallistuneet kollusiivisiin toimintoihin parafiinivahojen osalta ja toisessa perustelukappaleessa yksilöidyt yhtiöt raakaparafiinin osalta, – – ja että ne ovat osallistuneet säännöllisesti kokouksiin, joiden aikana on keskusteltu seuraavista seikoista:

1) hintojen vahvistaminen

2) – – asiakaskunnan jakaminen ja/ tai markkinoiden jakaminen

3) kaupallisesti arkaluontoisten, erityisesti asiakkaita, hinnoittelua, tuotantokapasiteetteja ja myyntimääriä koskevien tietojen paljastaminen ja vaihto – –

5.3.2.2. Hintojen vahvistaminen

(240)
Perustelukappaleet 98, 107, 126, 128, 131, 133, 135, 137, 139, 140, 142, 145, 147, 149, 152, 153, 156, 157, 163, 168, 174, 176 ja 177 osoittavat, että kyseessä olevat yritykset vahvistivat vähimmäishinnat ja sopivat hintojen korotuksista (’hintojen vahvistaminen’).

(241)
ExxonMobil, Repsol, Sasol ja Shell ovat vahvistaneet hintojen vahvistamista koskevien käytäntöjen olemassaolon [ks. 107 perustelukappale] ja vahvistaneet uudelleen tämän tiedon niiden kuulemistilaisuudessa sekä kirjallisessa vastauksessaan väitetiedoksiantoon.”

57 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 298 perustelukappaleessa Enin osallistuneen kartelliin seuraavasti:

”Kuten 4 luvussa osoitettiin, Eni osallistui yhteen kokoukseen vuonna 1997 ja 11 kokoukseen helmikuun 2002 ja helmikuun 2005 välisenä aikana. Vuonna 1997 pidetyn kokouksen (ks. 145 perustelukappale) avulla päästiin [EY] 81 artiklassa ja ETA-sopimuksen 53 artiklassa tarkoitettuun sopimukseen hinnoista. Helmikuun 2002 jälkeisistä kokouksista [ks. 165–178 perustelukappale] komissio toteaa käytettävissä olevien todisteiden valossa ja kuvailtuaan yleisesti teknisten kokousten tavanomaista rakennetta, että Eni osallistui hintojen vahvistamiseen ja arkaluonteisten tietojen vaihtamiseen. Koska Eni osallistui vuoden 2002 jälkeen yhteentoista kolmestatoista kokouksesta, komissio katsoo, että Eni tiesi tai sen olisi pitänyt tietää kilpailunvastaisesta tarkoituksesta ja teknisissä kokouksissa hyväksytyistä toimenpiteistä. Vaikkei Enin osallistumisesta 14. ja 15.1.2004 pidettyyn kokoukseen ja 11. ja 12.5.2004 pidettyyn kokoukseen ole mitään todistetta, komissio katsoo, että Enin jatkuva osallistuminen rikkomiseen on osoitettu 21. ja 22.2.2002–28.4.2005 – – Komissio katsoo erityisesti 165 perustelukappaleessa kuvattujen tapahtumien osoittavan, että Eni otti huomioon saamansa tiedot kilpailijoidensa markkinakäyttäymisestä, mukautti omaa käyttäytymistään ja toteutti täytäntöönpanotoimenpiteitä. Tätä tilannetta voidaan luonnehtia yhdenmukaistetuksi menettelytavaksi.”

Enin osallistuminen kartelliin sen vuoksi, että se oli läsnä 30. ja 31.10.1997 pidetyssä teknisessä kokouksessa

58 Kantaja väittää, ettei komissio voi pätevästi katsoa sen osallistuneen kartelliin sen perusteella, että se oli läsnä 30. ja 31.10.1997 pidetyssä teknisessä kokouksessa. Sen läsnäolon saattoi nimittäin selittää sen edustajan vierailu Hampuriin siinä tarkoituksessa, että hän osallistuu laillisiin neuvotteluihin Sasolin kanssa. Lisäksi väitteen mukaan kyseinen edustaja irtisanoutui kyseessä olevan teknisen kokouksen kilpailunvastaisesta sisällöstä.

Todisteiden tarkastelu

59 Riidanalaisen päätöksen 145 perustelukappaleessa, joka koskee 30. ja 31.10.1997 pidettyä teknistä kokousta, komissio tukeutuu Sasolin laatimaan ”Blauer Salon” -kokouksen pöytäkirjaan, joka sisältää seuraavat maininnat:

	”Päivä	Korotus	Vähimmäishinta
√ SCHS, D			
√ Dea, D	.	.	.
√ SRS-Tuda, D	.	.	.
√ MOL, HU	1.1.		
√ Total, F	1.1.	DEM 10,-	DEM 120
Mobil-Bp, F	.	.	.
√ Repsol, E	.	.	.
√ Agip, I	1.1.	DEM 10”	.

60 Sasol on ilmoittanut, että tästä pöytäkirjasta ilmeni, että kaikki osanottajat sitoutuivat korottamaan hintoja 10–12 Saksan markalla (DEM) 100 kilogrammalta, että Total ja Agip olivat toivoneet hintojen korottamista 10 DEM:lla ja että tämän oli määrä johtaa vähimmäishintaan 120 DEM 100 kilogrammalta ainakin Totalin osalta.

61 MOL:n toimitiloista löydetyt kaksi kyseistä kokousta koskevaa muistiinpanoa vahvistavat täysin korotusten tasot ja päivämäärät.

62 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 145 perustelukappaleessa näiden asiakirjojen ja niitä selittävien yritysten ilmoitusten perusteella seuraavaa:

”Osallistujayritykset ovat sopineet strategiasta yhdenmukaistaakseen ja korottaakseen hintoja. Muistiinpanot koskevat sekä parafiinivahoja että raakaparafiinia. Lisäksi [MOL:in] muistiinpanoista ilmenee, että yritykset vaihtoivat tietoja hintojen ylläpitämisestä ja yleisestä hintastrategiasta.”

63 Tältä osin on todettava ensimmäiseksi, että Sasol ja Repsol ilmoittivat, että 30. ja 31.10.1997 pidetyn teknisen kokouksen sisältö oli kilpailuvastainen. Lisäksi Sasol tulkitsi komission löytämiä asiakirjoja todeten muun muassa, että kaikki osanottajat sitoutuivat korottamaan hintoja (ks. edellä 60 kohta). Näitä ilmoituksia ovat tehneet teknisiin kokouksiin osallistuneet henkilöt tarkan harkinnan jälkeen, ja ne ovat todisteita myös niiden yritysten syyllisyydestä, joiden nimissä ne on annettu. Ne ovat näin ollen edellä 47 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla erityisen luotettavia.

64 Toiseksi on todettava, että 30. ja 31.10.1997 pidetyn teknisen kokouksen aikana käytyjen keskustelujen sisältö on erityisen hyvin dokumentoitu MOL:n muistiinpanoissa ja Sasolin laatimassa ”Blauer Salon” -kokouksen pöytäkirjassa. On lisättävä, että kuten komissio on todennut riidanalaisen päätöksen 215 perustelukappaleessa, MOL:n muistiinpanot on laatinut kokousten aikana kokouksessa läsnä ollut henkilö ja niiden sisältö on johdonmukainen ja suhteellisen yksityiskohtainen. Näin ollen näiden muistiinpanojen todistusarvo on erittäin korkea. Sasolin laatimat ”Blauer Salon” -kokousten pöytäkirjat on laadittu tosiseikkojen tapahtuma-aikana ja in tempore non suspecto, eli pian kunkin teknisen kokouksen jälkeen. Vaikka ne laatinut henkilö ei ollut läsnä teknisissä kokouksissa, hän tukeutui osanottajalta saamiinsa tietoihin. Näin ollen myös näiden pöytäkirjojen todistusarvo on korkea.

65 Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin toteaa, että kaikkien komission riidanalaisen päätöksen 145 perustelukappaleessa esittämien todisteiden perusteella voidaan vahvistaa, että osallistujat ovat todellakin sopineet parafiinivahojen hinnankorotuksista 30. ja 31.10.1997 pidetyn teknisen kokouksen aikana.

Enin läsnäolo 30. ja 31.10.1997 pidetyssä teknisessä kokouksessa ja kysymys irtisanoutumisesta

66 Kantaja ei kiistä sitä, että sen edustaja DS osallistui 30. ja 31.10.1997 pidettyyn tekniseen kokoukseen.

67 Se kuitenkin väittää, että DS osallistui tähän kokoukseen sattumalta. Enin asiakkaan Sasolin edustajan kanssa pidetyn kahdenvälisen kokouksen jälkeen nimittäin tämä edustaja kutsui Enin osallistumaan myös Sasolin järjestämään laajempaan kokoukseen muiden eurooppalaisten parafiinintuottajien kanssa.

68 Lisäksi kantaja omien sanojensa mukaan irtisanoutui kyseisen teknisen kokouksen kilpailunvastaisesta sisällöstä. Väitteen mukaan DS ei osallistunut keskusteluun, koska hän ei ollut kiinnostunut sovellettuihin hintoihin ja tarjottuihin määriin liittyvistä kysymyksistä, mutta jäi paikalle kokouksen loppuun saakka pelkästä kohteliaisuudesta Sasolia kohtaan. Hän mainitsi kuitenkin heti kokouksen alussa Sasolin kollegoilleen, ettei Eni tai hän itse olleet kiinnostuneita tällaisista kokouksista, kuten hänen lausunnostaan ilmenee. Sen, että Sasol ymmärsi hänen irtisanoutumisensa, osoittaa se seikka, ettei Eniä kutsuttu myöhempiin teknisiin kokouksiin ennen 21.2.2002. Lisäksi Eni jopa irtisanoi jäsenyytensä ammattijärjestö European Wax Federationissa (EWF) 12.6.1998.

69 Oikeuskäytännössä todetaan, että siltä osin kuin on kyse kilpailua rajoittavista sopimuksista, jotka ovat kilpailevien yritysten välisten kokousten aiheena, kuten käsiteltävässä asiassa, kysymyksessä on EY 81 artiklassa tarkoitettu rikkominen, kun kokousten tarkoituksena on rajoittaa, estää tai vääristää kilpailua ja kun niissä näin pyritään keinotekoisesti järjestämään markkinoiden toimintaa. Tällaisessa tapauksessa riittää, että komissio osoittaa asianomaisen yrityksen osallistuneen kokouksiin, joiden aikana on tehty kilpailunvastaisia sopimuksia, jotta kyseisen yrityksen osallistuminen yhteistoimintajärjestelyyn voidaan osoittaa. Jos osallistuminen tällaisiin kokouksiin on näytetty toteen, kyseisen yrityksen on esitettävä selvitystä siitä, että sen osallistumisella kyseisiin kokouksiin ei ollut kilpailua rajoittavaa tarkoitusta, osoittamalla ilmoittaneensa kilpailijoilleen, että sillä oli näihin kokouksiin osallistuessaan kilpailijoihin nähden eri näkemys (edellä 29 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 81 kohta sekä yhdistetyt asiat C-403/04 P ja C-405/04 P, Sumimoto Metal Industries ja Nippon Steel v. komissio, tuomio 25.1.2007, Kok., s. I-729, 47 kohta).

70 Tämän säännön taustalla on se perustelu, että koska yritys on osallistunut kyseiseen kokoukseen sanoutumatta julkisesti irti sen sisällöstä, se on antanut toisille osallistujille sen vaikutelman, että se hyväksyi sen tuloksen ja noudattaisi sitä (edellä 42 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 82 kohta sekä edellä 69 kohdassa mainittu asia Sumitomo Metal Industries ja Nippon Steel v. komissio, tuomion 48 kohta).

71 On todettava, että sekä MOL:n muistiinpanoissa että Sasolin laatimassa ”Blauer Salon” -kokouksen pöytäkirjassa viitataan Eniin siltä osin kuin siinä mainitaan sekä yhtiö Agip, joka on parafiinivahojen tuotannon alalla toimiva Enin tytäryhtiö, että Agipin suunnittelema hintojen korotustoimenpide (MOL:n muistiinpanojen mukaan 100 DEM:lla tonnilta ja ”Blauer Salon” -kokouksen pöytäkirjan mukaan 10 DEM:lla 100 kilogrammalta) ja hinnankorotuksen suunniteltu päivämäärä (1.1.1998). Se, että nämä muistiinpanot vastaavat toisiaan näiden yksityiskohtien osalta, osoittaa epäilyksettä, että Enin edustaja todellakin ilmoitti toimenpiteestä ja parafiinivahoja vastaavien tuotteidensa hinnankorotuksen päivämäärästä samoin kuin muiden tässä teknisessä kokouksessa läsnä olleiden yritysten edustajat. Tätä toteamusta tukee vielä Sasolin ilmoitus, jonka mukaan kyseessä olevissa asiakirjoissa olevien taulukoiden tulkinta on se, että kaikki osallistujat sitoutuivat korottamaan hintoja 10–12 DEM:lla 100 kilogrammalta (ks. edellä 60 kohta).

72 Lisäksi kantaja väittää, että DS ilmoitti kiinnostuksen puutteestaan ainoastaan Sasolin edustajille. Se, että kyseinen toimenpide ja Enin suunnittelema hinnankorotuksen päivämäärä mainitaan kahdessa kahden yrityksen itsenäisesti laatimassa muistiossa, jotka heijastelevat kyseisessä teknisessä kokouksessa käytyjen keskustelujen sisältöä, osoittaa muiden osallistujien katsoneen, että Eni liittyi kilpailua koskeviin järjestelyihin. Näin ollen kantajan väite, jonka mukaan se irtisanoutui julkisesti tämän teknisen kokouksen kilpailunvastaisesta sisällöstä, on hylättävä.

Kantajan osallistumista kartelliin 30. ja 31.10.1997 koskeva toteamus

73 Edellä esitetyn analyysin perusteella on todettava, että kantaja osallistui 30. ja 31.10.1997 tekniseen kokoukseen, jonka sisältö kuului rikkomisen pääasiallisen osan eli sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen, jotka koskivat hintojen vahvistamista sekä parafiinivahoja koskevien kaupallisesti arkaluontoisten tietojen vaihtoa ja paljastamista, piiriin. Sellaisten välittömien todisteiden lisäksi, jotka osoittavat kantajan osallistuneen järjestelyihin, jotka koskevat parafiinivahojen hinnan vahvistamista, on katsottava, ettei se irtisanoutunut julkisesti kyseisen teknisen kokouksen kilpailunvastaisesta sisällöstä. Näin ollen komissio totesi perustellusti, että kantaja oli osallistunut rikkomisen ensimmäiseen osaan 30. ja 31.10.1997.

74 Muut kantajan esittämät väitteet eivät voi saattaa tätä toteamusta kyseenalaiseksi.

75 Siitä, ettei Sasol kutsunut kantajaa myöhempiin teknisiin kokouksiin ja että kantaja irtisanoi jäsenyytensä EWF:ssä, on riittävää todeta, että se, ettei Eniä kutsuttu myöhempiin teknisiin kokouksiin, heijastuu asianmukaisesti riidanalaisessa päätöksessä rikkomiseen osallistumisen keston vahvistamisessa. Komissio toteaa nimittäin ainoastaan, että Eni oli osallistunut kartelliin 30. ja 31.10.1997, mainitsematta mitään lisäajanjaksoa kyseisen teknisen kokouksen jälkeen.

76 Sama koskee kantajan väitettä, jonka mukaan komissio erehtyi sen toimenpiteen suhteen, jolla se korotti hintojaan 30. ja 31.10.1997 pidetyn teknisen kokouksen jälkeen. Koska Enin ei katsottu osallistuneen kartelliin 1.11.1997–20.2.2002, väitteillä, jotka koskevat Enin hinnankorotustoimenpidettä 1.1.1998, ei voida kyseenalaistaa sen kartelliin osallistumista 30. ja 31.10.1997 koskevan toteamuksen paikkansapitävyyttä, jonka komission hallussa olevat todisteet selvästi vahvistavat.

77 Myöskään kantajan väitteet, jotka koskevat sitä, että sen osallistuminen jatkettuun sopimukseen tai jatkettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan on todettu virheellisesti sen perusteella, että se oli läsnä 30. ja 31.10.1997 pidetyssä teknisessä kokouksessa, eivät voi menestyä. Riidanalaisen päätöksen 1 artiklassa käytetään nimittäin adjektiivia ”jatkettu” sen vuoksi, että pidempiä kartelliin osallistumisen jaksoja todetaan sen perusteella, että yritykset, joiden katsottiin rikkoneen kilpailusääntöjä, olivat säännöllisesti läsnä teknisissä kokouksissa. Enin todettiin osallistuneen jatkettuun sopimukseen tai jatkettuun yhdenmukaistettuun menettelytapaan 21.2.2002–28.4.2005. Sen sijaan komissio saattoi pätevästi todeta Enin osallistuneen kartelliin 30. ja 31.10.1997 kyseiseen tekniseen kokoukseen liittyvien välittömien todisteiden perusteella ilman, että sen olisi pitänyt kerätä todisteita, jotka kuuluvat kilpailusääntöjen jatketun rikkomisen käsitteen piiriin.

78 Kaiken edellä esitetyn perutseella on vahvistettava komission toteamus, jonka mukaan kantaja osallistui kilpailusääntöjen rikkomiseen 30. ja 31.10.1997.

Enin osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen 21.2.2002–28.4.2005

79 Kantaja myöntää osallistuneensa kymmeneen tekniseen kokoukseen 21.2.2002–28.4.2005. Se katsoo kuitenkin, ettei komissio voinut pätevästi todeta näihin teknisiin kokouksiin osallistumisen valossa, että Eni oli osallistunut sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jolla oli tarkoitus vahvistaa hinnat (ensimmäinen osa) tai vaihtaa arkaluonteisia tietoja (toinen osa).

Se, ettei Eni osallistunut sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka tarkoituksena oli vahvistaa parafiinivahojen hinnat

– Todisteiden tarkastelu

80 Kantaja väittää, ettei komissio ole todistanut sen osallistumista sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka tarkoituksena oli vahvistaa parafiinivahojen hinnat.

81 Ensimmäiseksi on todettava, että komissiolla on hallussaan todisteita, jotka osoittavat, että teknisten kokousten aikana käytiin yleensä ainakin yksi keskustelu hinnoista.

82 Erityisesti Sasolin 12.5.2005 päivätyn lausunnon mukaan tekniset kokoukset johtivat yleensä kollusiiviseen toimintaan, koska niissä keskusteltiin parafiinivahojen hintojen korottamisesta ja alentamisesta ja koska niissä vaihdettiin tietoja bruttohinnoista ja kapasiteetteja koskevista suunnitelmista.

83 Repsolin 19.5.2005 päivätyn lausunnon mukaan keskustelu osanottajien soveltamista hintatasoista oli osa teknisiä kokouksia.

84 Shell ilmoitti, että kaikki tekniset kokoukset koskivat hintojen vahvistamista. Sen 14.6.2006 päivätyn lausunnon mukaan ainakaan vuodesta 1999 lähtien, kun sen edustaja, joka antoi todistajanlausunnon, alkoi osallistua teknisiin kokouksiin, parafiinivahojen hinnoista ei koskaan päätetty yksipuolisesti vaan kilpailijat sopivat niistä aina teknisissä kokouksissa.

85 Samat yritykset ovat myös tuoneet esiin samoissa lausunnoissa, että useissa teknisissä kokouksissa osanottajat olivat todella sopineet vähimmäishinnoista tai hinnankorotuksista, joskus jopa korotustoimenpiteistä.

86 Nämä lausunnot, joihin komissio lisäksi viittasi erityisesti riidanalaisen päätöksen 107 ja 113 perustelukappaleessa, on annettu teknisiin kokouksiin osallistuneiden henkilöiden antamien todistajanlausuntojen perusteella tarkan harkinnan jälkeen, ja niissä syytetään myös yrityksiä, joiden nimissä ne on annettu. Lisäksi lausunnot käyvät yksiin kilpailusääntöjen rikkomisen kuvauksen pääpiirteiden kanssa, mikä lisää vielä enemmän niiden luotettavuutta. Näin ollen ne ovat edellä 47 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla erityisen luotettavia.

87 Lisäksi on korostettava, että edellä 82–84 kohdassa mainituissa lausunnoissa sekä muissa lausunnoissa, joihin viitataan riidanalaisen päätöksen 107, 109, 111 ja 113 perustelukappaleessa ja joiden otteita komissio toimitti vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen, mainitaan Enin läsnäolo kyseessä olevissa teknisissä kokouksissa ja sen edustajan osallistuminen niissä käytyihin keskusteluihin.

88 Kantaja kuitenkin väittää, ettei komissio ottanut huomioon Shellin 14.6.2006 päivätyn lausunnon kohtaa, jonka mukaan ”teknisen kokouksen aikana sovittujen hintojen osalta [S] ei tie[nnyt], o[li]vatko Eni ja Repsol, jotka olivat teknisissä kokouksissa melko passiivisia, noudattaneet hinnankorotuksen osalta sovittua päivää ja määrää”. Kantaja päättelee tästä, ettei siitä, että se on noudattanut hintajärjestelyjä, joihin teknisissä kokouksissa on päädytty, ole todisteita.

89 On huomautettava, että samassa lausunnossa Shell mainitsee myös Enin niiden yritysten joukossa, jotka ovat sopineet hinnankorotuksista ja vähimmäishinnoista. Tässä lausunnossa täsmennetään, että MOL, Repsol ja Eni eivät ole lähettäneet asiakkaille hinnankorotuskirjeitä teknisten kokousten jälkeen vaan ovat pikemminkin ilmoittaneet hinnankorotuksista suullisesti.

90 Tämä lausunto on näin ollen osa niiden todisteiden kokonaisuutta, joilla osoitetaan Enin osallistuminen kartelliin ja erityisesti sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskevat parafiinivahojen hintojen vahvistamista. Se, ettei Shellin S ole varma siitä, miten Eni pani sopimukset täytäntöön, ei nimittäin voi poistaa todistusarvoa muilta toteamuksilta, jotka koskevat nimenomaan Enin osallistumista tällaisiin sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

91 Toiseksi on todettava, että edellä 82–84 kohdassa mainittuja lausuntoja tukevat teknisten kokousten aikaiset käsinkirjoitetut muistiinpanot, jotka komissio on löytänyt tarkastusten aikana ja joihin kantajalla oli mahdollisuus tutustua hallinnollisen menettelyn kuluessa ja joista osa mainitaan muun muassa riidanalaisen päätöksen 165 ja 177 perustelukappaleessa. Riidanalaisen päätöksen 165 perustelukappaleessa mainitut Enin muistiinpanot on laadittu tosiseikkojen tapahtuma-aikana ja in tempore non suspecto, eli pian sen teknisen kokouksen jälkeen, johon niissä viitataan. Näin ollen niiden todistusarvo on korkea. Riidanalaisen päätöksen 177 perustelukappaleessa mainitut MOL:n muistiinpanot ovat käsin kirjoitettuja muistiinpanoja, jotka on laatinut kokousten aikana kokouksessa läsnä ollut henkilö, ja niiden sisältö on johdonmukainen ja suhteellisen yksityiskohtainen. Näin ollen niiden todistusarvo on erittäin korkea.

92 Ensinnäkin 21. ja 22.2.2002 pidettyä teknistä kokousta koskevien Enin muistiinpanojen sisällön osalta komissio lainasi riidanalaisen päätöksen 165 perustelukappaleessa seuraavaa kohtaa:

”Kokouksessa, joka sujui suuren avoimuuden hengessä, vahvistettiin – ottaen myös huomioon eri markkinoiden erot ja tuotteita ja markkinoita koskevat eri strategiat – mahdollisuus kasvattaa tuloja sopusoinnussa niiden toimien kanssa, joista olemme jo päättäneet. Tämän vuoksi voimme jatkaa meneillään olevia toimia, jotka koskevat sopimuspuitteiden ja niihin liittyvien hintojen tarkistamista, jotka koskevat luonnollisesti pääasiallisia asiakkaitamme ja parafiinin jakelijoita.”

93 Riidanalaisen päätöksen mukaan näiden muistiinpanojen sisältö osoittaa, että keskusteluja käytiin parafiinivahojen hintatasoista.

94 Tämä tulkinta on vahvistettava. Se, että Enin muistiinpanoissa mainitaan hintojen tarkistaminen toimenpiteenä, jota on jatkettava kokouksen aikana käytyjen keskustelujen valossa, nimittäin osoittaa, että osallistujat vaihtoivat kokouksessa hintatietoja. Tämän vahvistaa myös Shellin 30.3.2005 päivätty lausunto, jossa kyseessä oleva tekninen kokous mainitaan luettelossa, jonka otsikko on ”Katsaus hintoja koskeviin kokouksiin ja ilmoituksiin”.

95 Kantaja väittää, että sen kyseessä olevat muistiinpanot osoittavat nimenomaan, että se määritti kaupallisen strategiansa riippumatta teknisistä kokouksista. Kuten edellä 92 kohdassa toistetun otteen viimeisestä osasta ilmenee, se nimittäin oli jo päättänyt muuttaa kaupallisia strategioitaan jo ennen kuin se oli ollut missään yhteydessä eurooppalaisiin kilpailijoihinsa.

96 Unionin yleisen tuomioistuimen katsoo, ettei tämä tulkinta ole kyseessä olevan otteen sanamuodon valossa uskottava.

97 Se, että Eni vahvistaa mahdollisuuden jatkaa tulojensa kasvattamista ”sopimuspuitteiden ja niihin liittyvien hintojen tarkistamis[ella]” niiden tietojen avulla, jotka saatiin ”kokouksessa, joka sujui suuren avoimuuden hengessä” ja jonka kilpailunvastaisen luonteen Shell ja Sasol ovat itsenäisesti myöntäneet, nimittäin osoittaa ilman järkevää epäilyä, että Enin teknisen kokouksen aikana saamat hintatiedot olivat sille hyödyllisiä ja saattoivat vaikuttaa sen kaupalliseen käyttäytymiseen.

98 Toiseksi on tutkittava riidanalaisen päätöksen 177 perustelukappaleessa mainittuja MOL:in muistiinpanoja, jotka liittyvät Hampurissa 23. ja 24.2.2005 pidettyyn tekniseen kokoukseen, jossa Eni oli läsnä.

99 Kyseisissä muistiinpanoissa mainitaan seuraavaa:

”ExxonMobil	[= 1.4.]	€ 15/t
Shell	Korotettu hinta	
Sasol	[= 12.4.]	Hinnankorotus”

100 Sasol on lausunut, että kokouksessa keskusteltiin hintojen korottamisesta ja että se ilmoitti muille osallistujille omasta hinnankorotuksestaan. Sekä Shell että Sasol luonnehtivat tätä kokousta kollusiiviseksi lausunnoissa, joihin riidanalaisessa päätöksessä viitataan.

101 Tällä perusteella on todettava, että komissiolla on hallussaan käsinkirjoitettuja muistiinpanoja, jotka on laadittu moitittujen toimien tapahtuma-aikana ja jotka liittyvät sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskevat parafiinivahojen hintojen vahvistamista ja jotka tehtiin teknisissä kokouksissa, joissa Eni oli läsnä.

– Enin läsnäolo kilpailunvastaisissa kokouksissa ja irtisanoutumatta jättäminen

102 Riidanalaisen päätöksen mukaan kantajaa edusti MO sen rikkomiseen osallistumisen pääasiallisella ajanjaksolla eli 21.2.2002–28.4.2005 yhdessätoista kolmestatoista järjestetystä teknisestä kokouksesta. Kantaja myöntää läsnäolonsa kymmenessä teknisessä kokouksessa mutta kiistää osallistuneensa Münchenissä 27. ja 28.2.2003 järjestettyyn kokoukseen.

103 Näin ollen on riidatonta, että kantaja osallistui kymmeneen kolmestatoista 21.2.2002–28.4.2005 järjestetystä teknisestä kokouksesta.

104 Edellä 69 ja 70 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan todistaakseen yrityksen osallistuneen kartelliin on kuitenkin riittävää, että komissio osoittaa yrityksen osallistuneen kokouksiin, joiden aikana tehtiin kilpailunvastaisia sopimuksia. Jos osallistuminen tällaisiin kokouksiin on toteennäytetty, kyseisen yrityksen on esitettävä selvitystä siitä, että sen osallistumisella kyseisiin kokouksiin ei ollut kilpailua rajoittavaa tarkoitusta, osoittamalla ilmoittaneensa kilpailijoilleen, että se osallistui näihin kokouksiin eri tarkoituksessa kuin ne. Tämän säännön taustalla on se perustelu, että koska yritys on osallistunut kyseiseen kokoukseen sanoutumatta julkisesti irti sen sisällöstä, se on antanut toisille osallistujille sen vaikutelman, että se hyväksyi sen tuloksen ja noudattaisi sitä.

105 Nyt käsiteltävässä asiassa kantaja ei kuitenkaan väitä sanoutuneensa julkisesti irti kilpailunvastaisten kokousten sisällöstä.

106 On korostettava, että sellaisten välittömien todisteiden, jotka koskevat sopimusten tai yhdenmukaistettujen menettelytapojen tekemistä teknisissä kokouksissa, joihin kantaja osallistui sanoutumatta irti niiden kilpailunvastaisesta sisällöstä, olemassaolo on sellaisenaan riittävää, jotta niiden perusteella sen voidaan katsoa olevan vastuussa EY 81 artiklan rikkomisesta.

107 Nyt käsiteltävässä asiassa komissiolla on hallussaan sellaisten todisteiden kokonaisuus, jotka osoittavat, että teknisissä kokouksissa, joissa kantaja oli läsnä, tehtiin sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja, jotka koskivat hintojen vahvistamista ja parafiinivahoja koskevien kaupallisesti arkaluontoisten tietojen vaihtoa ja paljastamista.

– Väite, jonka mukaan kantajalla ei ollut intressiä osallistua sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskevat parafiinivahojen hintojen vahvistamista

108 Kantaja vetoaa siihen, ettei sillä ollut mitään intressiä osallistua kartelliin. Kantaja, joka toimii yksinomaan Italian parafiinivahamarkkinoilla, joille on ominaista kansallista tuotantoa suurempi kysyntä, on aina onnistunut myymään koko tuotantonsa kyseisillä markkinoilla. Lisäksi 60–70 prosenttia sen tuotannosta oli suunnattu sen pääasiallisille asiakkaille, jälleenmyyjä SIMP:lle ja jalostaja SER:lle, joiden kanssa kaupallisia suhteita säänneltiin 1.1.2004 ja 1.1.2005 lähtien sopimuksilla, jotka sisälsivät ”hinnoittelukaavoja, jotka on sidottu virallisissa lehdissä ICIS-LOR ilmoitettuihin kursseihin” ja jotka perustuvat suoraan tai välillisesti parafiinivahojen ”Chinese Origin CIF NWE” -keskihintoihin (Kiinasta peräisin olevien tuotteiden CIF NWE -hinnat).

109 Näin ollen kantajalla ei omien sanojensa mukaan ollut mitään intressiä osallistua yhteistoimintamenettelyyn muiden eurooppalaisten tuottajien kanssa, koska se ei olisi voinut saada mitään hyötyä hintojen yhteisestä vahvistamisesta korkealle tasolle, jota se ei olisi voinut tosiasiallisesti noudattaa. Enin pääasiallinen kaupallinen ongelma liittyi sen mukaan siihen, että Italian markkinoille tuli kiinalaista halpatuontia, eikä kartelli kantajan mukaan mitenkään voinut ratkaista tätä ongelmaa.

110 Enillä ei myöskään ollut intressiä osallistua yhteistoimintamenettelyyn, jolla pyrittiin yleiseen hintojen nostamiseen kartellin jäsenten kansallisilla markkinoilla, koska sillä ei ollut kapasiteettia harjoittaa muihin jäsenvaltioihin suuntautuvaa vientiä. Kilpailevilla tuottajilla ei myöskään ollut intressiä päästä yhteisymmärrykseen Enin kanssa vahvistaakseen myyntihintojensa korottamisen Italiassa, koska Italian markkinoilla tarvittiin ulkomailta peräisin olevia parafiinivahoja.

111 Tältä osin on riittävää todeta, että oikeuskäytännön mukaan rikkomisen olemassaolon kannalta merkitystä ei ole sillä, onko sopimus tehty tai onko yhdenmukaistettua menettelytapaa noudatettu kyseessä olevien yritysten kaupallisessa intressissä vai ei. Sen seurauksena, että kantaja esittää tällaisen väitteen, unionin yleinen tuomioistuin ei voi asettaa komissiolle tiukempia vaatimuksia esitettävien todisteiden suhteen. Kun komissio on onnistunut kokoamaan asiakirjatodisteita väitetyn rikkomisen tueksi ja kun kun nämä todisteet yhdessä yritysten lausumien kanssa ovat riittäviä osoittamaan kilpailunvastaisen sopimuksen olemassaolon, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, ei nimittäin ole tarpeen tutkia kysymystä siitä, oliko yrityksellä, jonka on katsottu rikkoneen kilpailusääntöjä, kaupallinen intressi tehdä kyseinen sopimus vai ei (ks. vastaavasti edellä 69 kohdassa mainittu asia Sumitomo Metal Industries ja Nippon Steel v. komissio, tuomion 44–46 kohta).

112 Kantajan väite ei ole myöskään lainkaan uskottava, koska kantaja osallistui säännöllisesti yli kolmen vuoden ajan teknisiin kokouksiin, joiden kilpailunvastaisen sisällön myönsi toisistaan riippumatta neljä kartelliin osallistunutta yritystä. Kantaja ei selitä, miten järkevä toimija voisi ajautua osallistumaan lainvastaisiin käytäntöihin ja siten altistumaan merkittävän sakon määräämisen uhalle, ellei se odottaisi saavansa etua kyseessä olevista järjestelyistä.

113 Lisäksi kantajan väitteen, jonka mukaan sillä ei ollut intressiä osallistua kartelliin, kumoavat suoraan sen 21. ja 22.2.2002 pidettyä teknistä kokousta koskevat muistiinpanot, jotka mainitaan edellä 92 kohdassa ja joista ilmenee, että se odotti kyseessä olevan teknisen kokouksen aikana käytyjen keskustelujen valossa voivansa kasvattaa tulojaan hintojen ”tarkistusten” avulla.

114 Näin ollen tämä väite on hylättävä.

– Kantajan esittämä vaihtoehtoinen selitys

115 Kantaja väittää, että sen osallistuminen teknisiin kokouksiin selittyi yksinomaan sen strategisella päätöksellä päästä pois kansainvälisestä eristyneisyydestään ja solmia suhteita tärkeimpien eurooppalaisten toimijoiden kanssa ottamalla uudelleen yhteyttä EWF:ään ja sen kiinnostuksella teknisluonteisiin kysymyksiin, jotka koskevat erityisesti parafiinituotteiden ominaisuuksia.

116 On korostettava, että edellä 41 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan silloin, kun komissio tukeutuu asiakirjatodisteisiin, kyseessä olevien yritysten tehtävänä ei ole kuitenkaan pelkästään esittää vaihtoehtoista uskottavaa selitystä komission teorialle, vaan niiden on myös vedottava siihen, että riidanalaisessa päätöksessä mainitut todisteet olivat riittämättömiä rikkomisen olemassaolon toteennäyttämiseksi.

117 Kantaja ei kuitenkaan esitä mitään väitteitä, joilla pyrittäisiin kiistämään niiden yritysten lausumien ja komission keräämien, tosiseikkojen tapahtuma-aikana käsinkirjoitettujen muistiinpanojen, joihin perustuu toteamus Enin osallistumisesta parafiinivahojen hintojen vahvistamista koskeviin sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, paikkansapitävyys ja merkityksellisyys.

118 Näin ollen pelkkä väite siitä, että kantajan intressi osallistua teknisiin kokouksiin selittyi yksinomaan sen halulla solmia kansainvälisiä yhteyksiä ja seurata teknisluonteisia keskusteluja, ei ole omiaan osoittamaan riidanalaisen päätöksen lainvastaisuutta.

119 Kantaja ei myöskään selitä millään tavalla, miksi sen edustaja ei ole poistunut teknisistä kokouksista, kun teknisluonteisten keskustelujen jälkeen käsiteltiin kilpailunvastaista sisältöä.

120 Lisäksi Enin 21. ja 22.2.2002 pidettyä teknistä kokousta koskevissa muistiinpanoissa (ks. edellä 92 kohta ja sitä seuraavat kohdat ja 113 kohta) todetaan ilman järkevää epäilyä, että se otti hintojaan tarkistaessaan ja lisätäkseen tulojaan huomioon kyseisen teknisen kokouksen kilpailunvastaisen sisällön. Tämä seikka sellaisenaan kumoaa väitteen, jonka mukaan sen läsnäolon ainoa syy oli sen kiinnostus parafiinivahoja koskeviin teknisluonteisiin keskusteluihin.

121 Tämä kantajan väite on näin ollen hylättävä.

– Väite, jonka mukaan yhteisymmärrystä ei ollut

122 Kantaja väittää, ettei sen voida katsoa olevan vastuussa sopimuksesta, jolla on tarkoitus vahvistaa hintoja, koska se ei toiminut yhteisymmärryksessä muiden kartellin jäsenten kanssa.

123 Kantajan mukaan sen edustaja MO oli täysin tietoinen siitä, että Enin oli mahdotonta korottaa hintojaan kartellin muiden osallistujien toivomalla tavalla kiinalaisten tuotteiden aiheuttaman kilpailupaineen vuoksi ja siksi, että 60–70 prosenttia kantajan myynnistä suuntautui kahdelle ostajalle (SIMP ja SER), joiden osalta hinnat oli vahvistettu viittaamalla ICIS-LOR-lehdissä julkaistuihin kansainvälisiin kursseihin. Korotuksia ei olisi myöskään voitu soveltaa tiettyihin loppuasiakkaisiin, joita Eni palveli suoraan, koska nillä oli mahdollisuus tehdä hankintojaan SIMP:ltä.

124 Tältä osin on ensimmäiseksi korostettava, että Shellin 14.6.2006 antaman lausunnon mukaan kiinalaisten tuottajien aiheuttama kilpailupaine oli kaikkien kartellin osallistujien huolenaihe että ja yksi vähimmäishintojen vahvistamisen ja pienten hinnankorotusten syistä oli vastustaa tämän paineen vaikutusta. Näin ollen se ei ollut pelkästään kantajan huolenaihe, mikä olisi estänyt yhteisymmärryksen muodostumisen, vaan pikemminkin kaikkiin osallistujiin vaikuttava markkinakehitys, joka oli omiaan suosimaan niiden lähentymistä.

125 Kantajan väitteiden mukaan se kattoi lisäksi ainoastaan 60–65 prosenttia Italian myynnistä, mukaan lukien sen tuottamat parafiinivahat, joita SIMP ja SER tämän jälkeen möivät edelleen tai jalostivat. Kantajan omien toteamusten mukaan vuosina 2002–2004 18–33 prosenttia Italiassa myydyistä parafiinivahoista oli peräisin unionin muihin jäsenmaihin sijoittautuneilta tuottajilta. Lisäksi Enin suora myynti muille italialaisille asiakkaille kuin SER:lle ja SIMP:lle oli myös merkittävää ja vastasi 20–22:ta prosenttia Italian markkinoista.

126 Kun kyse on suorasta myynnistä italialaisille loppuasiakkaille, kantaja kilpaili näin ollen paitsi SIMP:n, SER:n tai kiinalaisten tuottajien kanssa myös muiden unioniin sijoittautuneiden tuottajien kanssa. Lähes kaikki merkittävät eurooppalaiset tuottajat kuitenkin osallistuivat kartelliin. Kuten komissio toteaa riidanalaisen päätöksen 67 ja 68 perustelukappaleessa, kartellin jäsenillä oli nimittäin noin 75 prosentin osuus ETA:n parafiinivahojen markkinoista, ja markinoiden loppuosa oli laajalti Kiinasta peräisin olevan tuonnin kattama.

127 On myös todettava, että istunnossa Eni totesi, ettei se osallistunut maantietellisten markkinoiden jakamiseen kartellin puitteissa, sillä ”muut eurooppalaiset tuottajat” harjoittivat myyntiä Italiassa. Eni myönsi siis epäsuorasti, että muut kartellin jäsenet harjoittivat myyntiä Italiassa. Tältä osin on muistuttava, että kartellin jäsenet hallitsivat tuotantoa ETA:ssa ja että 18–33 prosenttia Italiassa myydyistä parafiinivahoista oli peräisin eurooppalaisilta tuottajilta.

128 Enin piti ainakin olettaa, että italialaisen parafiinivahojen kysynnän, jota se ei pystynyt tyydyttämään, tyydyttäisivät muut kartellin jäsenet, joten se ja nämä kilpailivat keskenään. Lisäksi on selvää, että yhteensovitetun toimintansa välityksellä kartellin jäsenillä oli ratkaiseva vaikutusvalta parafiinivahojen

hintatasoon ETA:ssa niiden yhteenlasketun markkinaosuutensa suuruuden vuoksi. Näissä olosuhteissa kantaja ei voi pätevästi kiistää mahdollisia etuja, joita se saattoi odottaa saavansa osallistumalla kartelliin.

129 Myöskään kantajan väite, jotka koskee SIMP:n kilpailupainetta, ei voi menestyä. Koska kartelli kattoi 75 prosenttia parafiinivahojen myynnistä ETA:ssa ja hyvin suuren enemmistön tuotannosta, parafiinivahojen hintojen yleinen korottaminen ETA:ssa kartellin vuoksi oli omiaan vaikuttamaan hintoihin, joilla SIMP saattoi hankkia parafiinivahoja muilta tuottajilta kuin kantajalta, mikä puolestaan oli omiaan vaikuttamaan SIMP:n asiakkaisiinsa nähden käyttämiin hintoihin. Näin ollen kantaja saattoi loogisesti olettaa, että parafiinivahojen hintojen yleinen korottaminen kartellin vuoksi saattoi olla sille edullista.

130 Lopuksi on todettava, että kantajan hintojen indeksoiminen SIMP:hen nähden kursseihin, jotka perustuvat parafiinivahojen ”Chinese Origin CIF NWE” -keskihintoihin, alkoi vasta 1.1.2004. Lisäksi kantajan hintojen indeksoiminen SER:ään nähden tavalla, joka perustuu ”parhaan jakelijan käyttämään parhaaseen hintaan”, alkoi 1.1.2005. Tästä seuraa, että kantaja liioittelee paljon sen SIPM:n ja SER:n kanssa tekemistä sopimuksista johtuvia kaupallisia rajoituksia. Ne olivat nimittäin samanaikaisesti voimassa ainoastaan kantajan rikkomiseen osallistumisen viimeisinä kuukausina 1.1.–28.4.2005. Koska kartelli kattoi hyvin suuren enemmistön parafiinivahojen tuotannosta ETA:ssa ja 75 prosenttia myynnistä, on lisäksi uskottavaa ajatella, että se heijastui yleiseen hintatasoon (mukaan lukien ”parhaat tarjoukset”) ja siten kantajan edellä mainitun indeksoinnin seurauksena käyttämiin hintoihin.

131 Kantajan väitteet eivät näin ollen ole vakuuttavia.

132 Toiseksi ja joka tapauksessa on muistutettava, ettei väitteillä, joiden mukaan kantajalla ei ollut intressiä osallistua kartelliin, eikä myöskään niillä väiiteillä, joiden mukaan kantaja ei halunnut tehdä lainvastaisia sopimuksia, kun otetaan huomioon väitetty mahdottomuus käytännössä toimia niiden mukaisesti, voida perustella sitä, että unionin yleinen tuomioistuin vaatisi komissiolta todisteita enemmän kuin sen verran, mikä edellä 30–50, 69 ja 70 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan on riittävää kartelliin osallistumisen osoittamiseksi. Nyt käsiteltävässä asiassa komissio on kerännyt riittävästi todisteita sen toteamuksensa tueksi, jonka mukaan kantaja osallistui 21.2.2002–28.4.2005 rikkomisen ensimmäiseen osaan ja erityisesti parafiinivahojen hintojen vahvistamista koskeviin sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin.

133 Samoin on muistutettava, että edellä 27 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan EY 81 artiklan vastaisen sopimuksen toteen näyttämiseksi riittävää on yhteisymmärrykseen pääseminen kilpailun rajoittamista koskevasta periaatteesta, vaikka suunnitellun rajoittamisen yksittäisistä toteuttamistavoista vielä neuvoteltaisiin. Näin ollen kantajan väitteillä, joiden mukaan sen oli mahdotonta panna täytäntöön teknisissä kokouksissa päätettyjä hinnankorotuksia, ei ole merkitystä, koska yhteisymmärrykseen pääseminen hintojen vahvistamista tai yhdenmukaistamista tai jopa keinotekoista vaikuttamista niiden tasoihin koskevasta periaatteesta riittää sen toteamiseksi, että osallistujat toimivat mainitussa oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla yhteisymmärryksessä. Kantaja ei kuitenkaan esitä yhtään nimenomaista argumenttia osoittaakseen vääriksi Sasolin, Repsolin ja Shellin lausunnot, joiden mukaan teknisten kokousten tarkoituksena oli hintojen vahvistaminen.

134 Näin ollen on hylättävä kantajan väite, jonka mukaan se ei halunnut tehdä sopimuksia parafiinivahojen hintojen vahvistamisesta.

– Väite, jonka mukaan kantaja ei osallistunut yhdenmukaistettuun menettelytapaan

135 Kantaja katsoo, ettei komissio ole kyennyt pätevästi osoittamaan sen osallistuneen parafiinivahojen hintojen vahvistamista koskevaan yhdenmukaistettuun menettelytapaan.

136 Ensimmäiseksi on muistutettava, että komissiolla on hallussaan välittömiä todisteita, jotka ovat kartelliiin osallistuneiden yritysten lausumia ja käsinkirjoitettuja muistiinpanoja, joista ilmenee, että teknisissä kokouksissa, joissa kantaja oli läsnä, tehtiin parafiinivahojen hintojen vahvistamista koskevia sopimuksia tai yhdenmukaistettuja menettelytapoja.

137 Lisäksi näistä todisteista ilmenee, että osallistujat vaihtoivat säännöllisesti tietoja hinnoistaan ja suunnitelluista korotuksista teknisissä kokouksissa yli kahdentoista vuoden ajan, myös Enin osallistumisajanjaksolla. Kantaja ei ole esittänyt näiden toimien osalta mitään johdonmukaista selitystä, joka voisi saattaa kyseenalaiseksi komission väitteen, jonka mukaan kyseisten menettelytapojen tarkoituksena oli erityisesti hintojen vahvistaminen. Päinvastoin pitkä ajanjakso, jonka aikana kokouksia pidettiin systemaattisesti, on sellaisenaan osoitus siitä, että osallistujien tavoitteena oli yhdenmukaistaa hinnoittelunsa korvaten markkinariskit tarkasti osallistujien välisellä yhteistyöllä.

138 Toiseksi kantaja katsoo kuitenkin toimittaneensa vastauksessaan väitetiedoksiantoon todisteet siitä, että sen hintastrategiat eivät riippuneet teknisten kokousten aikana tehdyistä valinnoista. Näin ollen komissio ei kantajan mukaan voinut pätevästi todeta riidanalaisen päätöksen 298 perustelukappaleessa, että Eni ”otti huomioon kilpailijoiden markkinakäyttäytymisestä saamansa tiedot, mukautti omaa käyttäytymistään ja toteutti soveltamistoimenpiteitä”.

139 Tältä osin kantaja esittää taulukon, joka koskee sen SIMP:lle suuntautuvan ”133”-parafiinin myynnin hintakehitystä vuosina 2002–2005. Kantaja päättelee sen perusteella, ettei teknisissä kokouksissa vahvistettujen hintojen ja sen toteuttamien hinnanmuutosten välillä ole mitään samanaikaisuutta ja että sen hinnankorotus 542 eurosta 1.1.2002 588 euroon 1.4.2005 on inflaatiota alempi eikä voi olla tuloksena hintojen vahvistamista koskevan yhteistoiminnan täytäntöönpanemisesta. Lisäksi 1.1.2004 lähtien kantaja vahvisti sen SIMP:lle suuntautuvan myynnin hinnat viittaamalla ”ICIS-LOR-lehdissä edeltävänä kuukautena ilmoitettuun ’Chinese Origin CIF NWE’ -parafiinin kuukausittaisten keskikurssien keskiarvoon”. Tämän jälkeen samanlaista järjestelyä sovellettiin SER:lle suuntautuvaan myyntiin. Näin ollen väitetty yhdenmukaistettu menettelytapa ei olisi voinut voinut koskea sitä täysin määräävää osuutta (60–70 prosenttia) sen tuotannosta, josta oli sovittu SIMP:n ja SER:n kanssa.

140 Ensimmäiseksi on huomautettava, että kantajan toimittama taulukko on erittäin valikoiva esitys sen hintojen kehityksestä. Se sisältää nimittäin ainoastaan ”133”-parafiinia, joka on yksi lukuisista Enin myymistä parafiinivahatyypeistä, koskevia tietoja. Lisäksi kyse on hinnoista, joita sovelletaan SIMP:hen nähden, joka on yhtiö, jolla kantajankin mukaan oli merkittävä ostovoima ja näin ollen kyky saada Eniltä edulliset ostoehdot. Taulukko ei sisällä mitään tietoa Enin hintojen kehityksestä sen loppuasiakkaisiin nähden, jotka loogisesti ovat eniten alttiina kartellista johtuville hintamanipulaatioille.

141 Toiseksi kantaja ei voi pätevästi väittää komissiolle, ettei teknisistä kokouksista saatavilla olevien tietojen ja kannekirjelmän sisältämän taulukon välillä ole vastaavuutta.

142 Useista edellä mainituista lausunnoista nimittäin ilmenee, ettei teknisissä kokouksissa sovittuja hinnankorotuksia voitu yleensä täysin soveltaa asiakkaisiin nähden. Shell ilmoittaa, että noin kaksi kolmannesta sovituista hinnankorotuksista voitiin toteuttaa. Sitä paitsi asiakirja-aineistossa on useita tietoja siitä, että osanottajat eivät usein voineet lainkaan panna täytäntöön sovittua korotusta.

143 Joka tapauksessa on muistutettava, että edellä 42 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan kartelleihin liittyvät todisteet ovat normaalisti hajanaisia ja niitä on vähän. Koska komissiolla ei ollut yksityiskohtaisia todisteita kussakin teknisessä kokouksessa käytyjen keskustelujen sisällöstä, kantaja ei siis voi esittää mitään pätevää väitettä sen perusteella, ettei sen SIMP:lle suuntautuvan ”133”-parafiinin myynnin hintakehitys väitteen mukaan vastaa teknisten kokousten osittaista sisältöä, jonka komissio on voinut rekonstruoida, varsinkaan kun eri parafiinivahatuotteiden hinnat vaihtelivat ja asiakkaat yrittivät loogisesti vastustaa korotuksia.

144 Kolmanneksi oikeuskäytännön mukaan jo sen perusteella, että yritykset tosiasiallisesti ilmoittivat sovituista hinnankorotuksista ja että näin ilmoitettuja hintoja käytettiin perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa, voidaan todeta, että sekä salaisen hintayhteistyön tarkoituksena että sen vaikutuksena oli vakava kilpailun rajoittaminen (asia T-308/94, Cascades v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., 1998, s. II-925, 194 kohta). Tällaisessa tapauksessa komission ei ole tutkittava yksityiskohtaisesti asianosaisten väitteitä siitä, että kysymyksessä olevien sopimusten vaikutuksena ei ollut hintojen korottaminen yli hintojen, joita olisi havaittu tavanomaisissa kilpailuolosuhteissa, eikä vastata niihin kohta kohdalta (edellä 50 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Bolloré ym. v. komissio, tuomion 451 kohta).

145 Kuten todisteiden tarkastelusta tämän kanneperusteen yhteydessä ilmenee, komissio on kuitenkin osoittanut oikeudellisesti riittävällä tavalla, että käsiteltävässä asiassa kollusiiviset menettelytavat koskivat parafiinivahojen hintojen vahvistamista ja että niiden kokousten tulos, joiden aikana hinnankorotuksista oli keskusteltu tai hinnankorotukset oli vahvistettu, oli usein pantu täytäntöön hintojen peruuttamisella asiakkaisiin nähden ja korotusilmoituksilla, samalla kun näin ilmoitettuja hintoja oli käytetty perustana asiakaskohtaisia myyntihintoja vahvistettaessa. Samalla tavoin silloin, kun kartelliin osallistujat ovat markkinaolosuhteet huomioon ottaen sopineet hintojen pysyttämisestä ennallaan, tämän on myös katsottava kuuluvan yhtenä kokonaisuutena pidettävän, monitahoisen ja jatketun rikkomisen täytäntöönpanoon käsiteltävässä asiassa.

146 Tästä seuraa, että taulukolla, joka koskee kantajan SIMP:lle suuntautuvan ”133”-parafiinin myynnin hintakehitystä vuosina 2002–2005, ja kantajan tässä yhteydessä esittämillä väitteillä ei ole merkitystä.

147 Edellä esitetyn perusteella on todettava, että komissio totesi perustellusti Enin osallistuneen parafiinivahojen hintojen vahvistamista koskeviin sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, ja on hylättävä toisen kanneperusteen ensimmäinen osa.

Väite, jonka mukaan Eni ei osallistunut tietojen vaihtamista koskevaan sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan

148 Kantaja kiistää sen, että teknisissä kokouksissa vaihdetuilla tiedoilla olisi ollut sille strateginen tai kilpailullinen merkitys. Toisin kuin komissio toteaa, se ei siis ottanut niitä huomioon ja määritti kaupallisen käyttäytymisensä vaihdetuista tiedoista riippumatta. Se ei omien sanojensa mukaan missään tapauksessa toimittanut muille osallistujille arkaluonteisia tietoja.

149 Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin on jo todennut, että tapauksissa, joissa kilpailijat osallistuivat kokouksiin, joiden kuluessa ne vaihtoivat tietoja erityisesti hinnoista, joita ne toivoivat sovellettavan markkinoilla, osallistumalla kokoukseen, jolla on kilpailunvastainen tarkoitus, yrityksen oli sen lisäksi, että se toteutti tavoitetta poistaa etukäteen kilpailijoidensa tulevaan käyttäytymiseen liittyvä epävarmuus, myös pitänyt välttämättä ottaa huomioon välittömästi tai välillisesti näiden kokousten aikana saadut tiedot määrittääkseen politiikkansa, jota se aikoi noudattaa markkinoilla (asia T-1/89, Rhône-Poulenc v. komissio, tuomio 24.10.1991, Kok., s. II-867, 122 ja 123 kohta ja asia T-52/03, Knauf Gips v. komissio, tuomio 8.7.2008, 276 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa, ei kumottu tämän kohdan osalta).

150 Oikeuskäytännön mukaan on myös syytä olettaa, elleivät asianomaiset toimijat esitä niille kuuluvan näyttövelvollisuuden mukaisesti vastakkaista näyttöä, että yhteistoimintaan osallistuvat ja edelleen markkinoilla toimivat yritykset ottavat markkinakäyttäytymisessään huomioon kilpailijoidensa kanssa vaihtamansa tiedot. Näin on etenkin siinä tapauksessa, että yhteistoiminta jatkuu pitkän ajanjakson kuluessa säännöllisenä (edellä 28 kohdassa mainittu asia HFB ym. v. komissio, tuomion 162 kohta).

151 Tämä väite on näin ollen hylättävä.

152 Lisäksi kantaja korostaa parafiinivahasektorille yleisesti ominaista suurta läpinäkyvyyttä. Eri Euroopan maissa käytetyt keskihinnat julkaistiin säännöllisesti ICIS-LOR-lehdessä. Kantajalla ei siis ollut intressiä ottaa huomioon teknisten kokousten aikana ilmoitettuja tietoja.

153 On todettava, että kannekirjelmän liitteenä oleva 30.1.2002 julkaistu ICIS-LOR-lehti sisältää tiettyjen parafiinivahatyyppien keskihintaskaaloja, jotka perustuvat hintojen kehitystä tammikuussa 2002 koskeviin markkinatietoihin ja joihinkin epävarmoihin ennusteisiin hintojen kehityksestä tulevaisuudessa; lehden kirjoittaja käytti termiä ”huhu”.

154 On huomautettava, että teknisten kokousten aikana osallistujat ilmoittivat usein hinnankorotukset, jotka ne aikoivat toteuttaa tulevaisuudessa, tuottajakohtaisesti eivätkä pelkästään teollisuudenalan keskiarvona. Kuten komission keräämistä todisteista ilmenee, osallistujat ilmoittivat lisäksi päivämäärän, jona ne aikoivat ilmoittaa asiakkaille uusista hinnoista. Näin ollen teknisten kokousten aikana jaetut tiedot olivat selvästi yksityiskohtaisempia ja kohdistuivat tulevaisuuteen eivätkä menneisyyteen.

155 Tämän vuoksi kantajan liittämä asiakirja ei ole omiaan osoittamaan, etteivät osallistujien teknisten kokousten aikana vaihtamat hintoja koskevat tiedot olisi olleet hyödyllisiä, eikä se voi osoittaa edes tällaisen tietojenvaihdon laillisuutta eikä kääntää olettamaa, jonka mukaan kantaja ottaa huomioon teknisten kokousten aikana ilmoitetut hintatiedot.

156 Näin ollen tämäkin väite on hylättävä.

157 Joka tapauksessa on muistutettava, että rikkomisen, johon kantajan katsotaan syyllistyneen, pääasiallinen osa koostui ”sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, jotka koskivat hintojen vahvistamista ja parafiinivahoja koskevien kaupallisesti arkaluontoisten tietojen vaihtoa ja paljastamista”. Kantajan osallistuminen sopimuksiin tai yhdenmukaistetuihin menettelytapoihin, jotka koskivat hintojen vahvistamista, on kuitenkin laajasti osoitettu analysoitaessa tämän kanneperusteen ensimmäistä osaa. Tämä seikka sellaisenaan oikeutti kyseessä olevan rikkomisen luokittelemisen ”erittäin vakavaksi” ja näin ollen määrätyn sakon. Lisäksi nämä menettelytavat sisälsivät myös kaupallisesti arkaluontoisten eli parafiinivahojen hintoja koskevien tietojen vaihtoa. Näin ollen kanneperusteen tämän osan yhteydessä esitetyillä väitteillä ei voida kyseenalaistaa riidanalaisen päätöksen laillisuutta.

158 Edellä esitetyn valossa on vahvistettava komission toteamus, jonka mukaan kantaja osallistui rikkomisen pääasialliseen osaan 21.2.2002–28.4.2005, ja näin ollen hylättävä toinen kanneperuste.

2. *Kantajalle määrätyn sakon määrän laskentaa koskevat kanneperusteet*

159 Kanneperusteiden toisella ryhmällä kantaja esittää väitteitä ja perusteluja, joilla se kyseenalaistaa sekä sille määrätyn sakon määrän laskennan laillisuuden että kyseisen sakon asianmukaisuuden. Kyseiset väitteet ja perustelut koskevat enimmäkseen, ilman selkeää erottelua, sekä riidanalaisen päätöksen osittaista kumoamista että sen muuttamista unionin yleisen tuomioistuimen täyden harkintavallan käyttämisen puitteissa.

160 Oikeuskäytännön mukaan komission tekemien päätösten laillisuusvalvontaa täydentää täysi harkintavalta, joka on myönnetty unionin tuomioistuimille asetuksen N:o 1/2003 31 artiklassa EY 229 artiklan mukaisesti. Tämän harkintavallan nojalla unionin yleinen tuomioistuin voi paitsi pelkästään tutkia seuraamuksen laillisuuden myös korvata komission arvioinnin omallaan ja näin ollen poistaa määrätyn sakon taikka uhkasakon tai alentaa tai korottaa sen määrää. Perussopimuksissa määrätty valvonta merkitsee siis Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47 artiklaan sisältyvän tehokkaan oikeussuojan periaatteen mukaisesti sitä, että unionin tuomioistuimet harjoittavat sekä oikeudellisiin seikkoihin että tosiseikkoihin kohdistuvaa valvontaa ja että niillä on toimivalta arvioida todisteita,

kumota riidanalainen päätös tai muuttaa sakkojen määrää (ks. vastaavasti asia C-3/06 P, Groupe Danone v. komissio, tuomio 8.2.2007, Kok., s. I-1331, 60–62 kohta ja asia T-368/00, General Motors Nederland ja Opel Nederland v. komissio, tuomio 21.10.2003, Kok., s. II-4491, 181 kohta).

161 Näin ollen unionin yleisen tuomioistuimen on täyttä harkintavaltaa käyttäen arvioitava ratkaisunsa antamishetkellä, heijastaako kantajalle määrätyn sakon määrä asianmukaisesti kyseessä olevan rikkomisen vakavuutta ja kestoa siten, että kyseiset sakot ovat oikeassa suhteessa asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdassa säädettyihin kriteereihin nähden (ks. vastaavasti asia T-156/94, Aristrain v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok., s. II-645, 584–586 kohta ja asia T-220/00, Cheil Jedang v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2473, 93 kohta).

162 On kuitenkin korostettava, ettei täyden harkintavallan käyttö vastaa viran puolesta suoritettavaa valvontaa, ja muistutettava, että menettely unionin tuomioistuimissa on kontradiktorista.

Kolmas kanneperuste, jonka mukaan rikkomisen vakavuuden ja ”pääsymaksuksi” kutsutun lisämäärän perusteella määritetty kerroin on vahvistettu virheellisesti 17 prosentiksi

163 Komissio totesi riidanalaisessa päätöksessä otsikon ”Vakavuutta koskeva päätelmä” alla seuraavaa:

”(651)
Maantieteellisen ulottuvuuden osalta rikkominen kattoi koko ETA:n, kun otetaan huomioon se, että kyseessä olevat yritykset myivät [parafiinivahoja] kaikissa ETA-maissa – –

(653)
Kun otetaan huomioon käsiteltävälle asialle ominaiset olosuhteet ja edellä käsitellyt rikkomisen luonnetta ja maantieteellistä ulottuvuutta koskevat kriteerit, myyntien arvosta huomioon otettavan osuuden on ENI:n ja H&R/Tudapetrolin osalta oltava 17 prosenttia. On osoitettu, että ExxonMobilin, MOL:n, Repsolin, RWE:n, Sasolin, Shellin ja Totalin osalta yhtenä kokonaisuutena pidettävä jatkettu rikkominen koski myös asiakkaiden tai markkinoiden jakamista. Markkinoiden jakaminen ja asiakkaiden jakaminen kuuluvat jo luonteeltaan vakavimpiin kilpailunrajoituksiin, koska nämä menettelytavat johtavat kilpailun vähenemiseen tai poistamiseen tietyillä markkinoilla tai tiettyjen asiakkaiden osalta – –. Tähän lisävakavuuteen nähden myyntien arvosta huomioon otettavan osuuden on ExxonMobilin, MOL:n, Repsolin, RWE:n, Sasolin, Shellin ja Totalin osalta oltava 18 prosenttia.”

164 Kantaja arvostelee sitä, että komissio käytti 17 prosentin kerrointa rikkomisen vakavuuden vuoksi vuoden 2006 suuntaviivojen 21 kohdan mukaisesti ja estävän vaikutuksen vuoksi kyseisten suuntaviivojen 25 kohdan mukaisesti (”pääsymaksuksi” kutsuttu lisämäärä). Kyseinen kerroin, jota käytettiin niiden yritysten osalta, jotka osallistuivat paitsi rikkomisen pääasialliseen osaan myös toiseen osaan, joka koostui markkinoiden ja asiakkaiden jakamisesta, on nimittäin kantajan mukaan vain 18 prosenttia. Vakavuuden ero ei kantajan mukaan heijastu oikeassa suhteessa yhden ainoan prosenttiyksikön erossa. Lisäksi komissio sovelsi kantajan mukaan virheellisesti EY 81 artiklaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa, loukkasi yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, rikkoi vuoden 2006 suuntaviivoja ja laiminlöi perusteluvelvollisuuttaan. Tämän perusteella kantaja vaatii unionin yleistä tuomioistuinta alentamaan kyseisiä kertoimia tasolle, joka on alle 17 prosenttia.

165 Oikeuskäytännön mukaan perusoikeuskirjan 49 artiklan 3 kohdasta ilmenee, että seuraamusten ankaruuden on oltava oikeassa suhteessa rikkomiseen nähden, ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdan nojalla sakon suuruuden määrittämiseksi on otettava huomioon rikkomisen vakavuus ja kesto. Suhteellisuusperiaate ja periaate, jonka mukaan seuraamuksen on oltava oikeassa suhteessa rikkomiseen nähden, edellyttävät myös, että määrätyn sakon määrän on oltava oikeassa suhteessa rikkomisen vakavuuteen ja kestoon (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-202/98, T-204/98 ja T-207/98, Tate & Lyle ym. v. komissio, tuomio 12.7.2001, Kok., s. II-2035, 106 kohta ja asia T-43/02, Jungbunzlauer v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3435, 226 kohta).

166 Suhteellisuusperiaate edellyttää erityisesti, että komission on vahvistettava sakko suhteessa rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi huomioon otettuihin seikkoihin ja että sen on tältä osin sovellettava näitä seikkoja johdonmukaisesti ja objektiivisesti perustellulla tavalla (edellä 165 kohdassa mainittu asia Jungbunzlauer v. komissio, tuomion 226–228 kohta ja asia T-446/05, Amann & Söhne ja Cousin Filterie v. komissio, tuomio 28.4.2010, Kok., s. II-1255, 171 kohta).

167 Lisäksi sakon suuruutta määritettäessä on otettava huomioon objektiivisia tekijöitä, kuten kilpailunvastaisten menettelytapojen sisältö ja kesto, niiden lukumäärä ja intensiteetti, asianomaisten markkinoiden laajuus ja valtion talouselämän perusteille aiheutunut vahinko. Analyysissä on otettava huomioon myös vastuussa olevien yritysten suhteellinen merkitys ja markkinaosuus sekä mahdollinen kilpailusääntöjen rikkomisen uusiminen. Avoimuuden hengessä komissio antoi vuoden 2006 suuntaviivat, joissa se ilmoittaa, millä tavoin se ottaa huomioon tietyt rikkomiseen liittyvät tekijät ja miten ne voivat vaikuttaa sakon määrään (ks. vastaavasti asia C-386/10 P, Chalkor v. komissio, tuomio 8.12.2011, Kok., s. I-13085, 57–59 kohta).

168 Ensimmäiseksi nyt käsiteltävässä asiassa on todettava, kuten vuoden 2006 suuntaviivojen 23 kohdassa todetaan, että hintojen vahvistamista koskevat sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat, jotka – kuten nyt käsiteltävässä asiassa – kuuluvat rikkomisen pääasialliseen osaan, ovat jo luonteeltaan vakavimpia kilpailusääntöjen rikkomisia. Näin ollen kyseisten suuntaviivojen 21 ja 23 kohdan mukaan rikkomisen vakavuutta heijastava kerroin on vahvistettava 0–30 prosentin asteikon yläpäähän. Lisäksi nyt käsiteltävässä asiassa hintojen vahvistamista koskevat sopimukset ja yhdenmukaistetut menettelytavat koskivat kaikkia ETA-maita, millä myös on merkitystä vuoden 2006 suuntaviivojen 22 kohdan mukaan (riidanalaisen päätöksen 651 ja 653 perustelukappale).

169 Näiden seikkojen valossa komissio ei soveltanut virheellisesti EY 81 artiklaa, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa eikä vuoden 2006 suuntaviivoja, kun se käytti 17 prosentin kerrointa rikkomisen vakavuuden perusteella rikkomisen pääasiallisen osan osalta, joka koostuu ”sopimuksista tai yhdenmukaistetuista menettelytavoista, jotka koskivat hintojen vahvistamista ja parafiinivahoja koskevien kaupallisesti arkaluontoisten tietojen vaihtoa ja paljastamista”. Sama koskee sen määrän vahvistamista, joka lisätään estävän vaikutuksen vuoksi vuoden 2006 suuntaviivojen 25 kohdan mukaisesti ja jota kutsutaan ”pääsymaksuksi”. Lisäksi komissio ilmoitti rikkomisen vakavuuden nojalla huomioon otettujen merkityksellisten tekijöiden ja käytetyn kertoimen väliset yhteydet, joten se täytti perusteluvelvollisuutensa.

170 On lisättävä, että kyseisen kertoimen vahvistamista 17 prosentiksi voidaan perustella myös edellä 167 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä mainittujen arviointiperusteiden valossa. Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että kyseinen kerroin on oikeassa suhteessa sen rikkomisen, johon kantaja on syyllistynyt, vakavuuteen nähden eli toisin sanoen että se heijastaa asianmukaisesti rikkomisen vakavuutta.

171 Toiseksi on tutkittava kantajan väitteitä, joiden mukaan yhtäältä rikkomisen pääasiallisen osan ja toisaalta ensimmäisen ja toisen osan kokonaisuuden osalta käytettyjen kertoimien ero, joka on yksi prosenttiyksikkö, ei heijasta vakavuuden eroa, joka koostuu asiakkaiden ja markkinoiden jakamisen lisäämisestä.

172 Kantaja väittää, että vuoden 2006 suuntaviivojen mukaan markkinoiden ja asiakkaiden jakaminen kuuluu myös vakavimpiin kilpailunrajoituksiin, minkä vuoksi on suhteellisuusperiaatteen vastaista ottaa huomioon ainoastan 1 prosentin osuus myynnin arvosta vakavuuden ja ”pääsymaksun” perusteella, kun taas nämä kertoimet rikkomisen pääasiallisen osan osalta olivat 17 prosenttia.

173 Tältä osin on korostettava, kuten riidanalaisen päätöksen 240 ja 248 perustelukappaleesta ilmenee, että markkinoiden tai asiakkaiden jakamista koskevat sopimukset olivat teknisissä kokouksissa satunnaisia verrattuna parafiinivahojen hintojen vahvistamista kokeviin sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin

menettelytapoihin. Lisäksi muiden kartelliin osallistuneiden yritysten riippumattomien lausuntojen mukaan (ks. edellä 82–84 kohta) keskustelu osallistujien soveltamista hintatasoista oli aina osa teknisiä kokouksia, jotka koskivat yleensä hintojen vahvistamista.

174 Lisäksi riidanalaisen päätöksen 267 perustelukappaleen mukaan yhtenä kokonaisuutena pidettävään jatkettun rikkomiseen osallistuneiden lainvastaisena ja sakotettuna tavoitteena nyt käsiteltävässä asiassa oli alentaa kilpailupainetta tai poistaa se niin, että lopullisena päämääränä oli saada parempia voittoja ja viime kädessä vakauttaa nämä voitot tai jopa kasvattaa niitä. On totta, että rikkomisen toinen osa saattoi pahentaa sen haitallisia vaikutuksia asiakkaisiin ja kyseessä oleviin markkinoihin nähden. Sillä ei kuitenkaan ollut kilpailunvastaista tarkoitusta, joka olisi voitu selvästi erottaa rikkomisen pääasiallisen osan tarkoituksesta, koska kyse oli samoista tuotteista ja maantieteellisistä markkinoista ja koska viime kädessä myös markkinoiden ja asiakkaiden jakaminen palveli – samoin kuin hintojen vahvistamista koskevat menettelytavat – päämäärää, joka oli saavuttaa kilpailullisia hintatasoja korkeammat hintatasot.

175 Tällä perusteella unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että 17 prosentin kertoimet, joita käytettiin rikkomisen pääasialliseen osaan osallistuneiden yritysten osalta, ovat oikeassa suhteessa niihin kertoimiin nähden, joita käytettiin niiden yritysten osalta, jotka osallistuivat lisäksi rikkomisen toiseen osaan.

176 Kantaja viittaa myös asiassa T-61/99, Adriatica di Navigazione vastaan komissio, 11.12.2003 annettuun tuomioon (Kok., s. II-5349). Se korostaa, että – samoin kuin nyt käsiteltävässä asiassa – kyseisessä asiassa komissio totesi ”yhden ja saman jatkuvan rikkomisen”. Unionin yleinen tuomioistuin totesi kantajan mukaan, ettei komissio voi määrätä samaa seuraamusta yrityksille, jotka olivat tosiasiallisesti osallistuneet kahteen rikkomiseen, ja yrityksille, jotka olivat osallistuneet vain yhteen niistä, suhteellisuusperiaatteen vastaisesti.

177 On todettava, että edellä 176 kohdassa mainitussa asiassa Adriatica di Navigazione vastaan komissio antamassaan tuomiossa (188–190 kohta) unionin yleinen tuomioistuin hylkäsi komission toteamuksen, jonka mukaan kaksi erillistä kartellia, joista yksi koski Kreikan ja Italian välistä lauttaliikennettä pohjoisreitillä ja toinen tällaista lauttaliikennettä eteläreitillä, muodostivat yhden ainoan rikkomisen. Tämän toteamuksen seurauksena unionin yleinen tuomioistuin katsoi, ettei komissio voinut määrätä yhtä ankaraa seuraamusta yhtiöille, joiden katsottiin riidanalaisessa päätöksessä osallistuneen molempiin rikkomisiin, ja Adriatica di Navigazionen kaltaisille yhtiöille, joiden katsottiin osallistuneen vain yhteen rikkomiseen.

178 Nyt käsiteltävässä asiassa kantaja ei kuitenkaan kiistä komission toteamusta, jonka mukaan hintojen vahvistamista ja parafiinivahoja koskevien kaupallisesti arkaluontoisten tietojen vaihtoa ja paljastamista koskevat sopimukset tai yhdenmukaistetut menettelytavat (rikkomisen pääasiallinen osa) ja asiakkaiden tai markkinoiden jakaminen parafiinivahojen osalta (rikkomisen toinen osa) kuuluvat samaan yhtenä kokonaisuutena pidettävään, monitahoiseen ja jatkettuun rikkomiseen.

179 Kuten edellä 172 kohdassa todetaan, asiakkaiden tai markkinoiden jakamisella ei missään tapauksessa ollut sellaista kilpailunvastaista tavoitetta, joka voitaisiin selvästi erottaa rikkomisen pääasiallisen osan tavoitteesta. Yleisesti ottaen myös markkinoiden tai asiakkaiden jakaminen – samoin kuin hintojen vahvistamista koskevat menettelytavat – palvelee tavoitetta saavuttaa kilpailullista hintatasoa korkeammat hintatasot. Järjestelyt, jotka kuuluvat molempien kyseessä olevien osien alaan, koskivat samoja tuotteita ja samoja maantieteellisiä markkinoita, ja niihin päästiin saman teknisiin kokouksiin perustuvan mekanismin avulla. Lisäksi hintojen vahvistaminen on helpompi toteuttaa, kun asiakkaiden mahdollisuutta kääntyä muiden tavarantoimittajien puoleen on rajoitettu asiakkaiden jakamisen vuoksi. Lisäksi kaikki rikkomisen toiseen osaan osallistuvat yritykset osallistuivat myös rikkomisen pääasialliseen osaan, ja rikkomisen molemmat osat tapahtuivat saman ajanjakson aikana. Näin ollen on mahdollista todeta, että nämä kaksi osaa täydentävät toisiaan (ks. vastaavasti edellä 166 kohdasssa

mainittu asia Amann & Söhne ja Cousin Filterie vastaan komissio, tuomion 89–92 kohta), joten komission toteamus siitä, että rikkominen muodostaa nyt käsiteltävässä asiassa kokonaisuuden, on vahvistettava.

180 Toisin kuin edellä 176 kohdassa mainitun asian Adriatica di Navigazione vastaan komissio tosiasiallisissa ja oikeudellisissa olosuhteissa, nyt käsiteltävässä asiassa on nimittäin kyse yhtenä kokonaisuutena pidettävästä kilpailusääntöjen rikkomisesta. Rikkomisen toisella osalla ei myöskään ollut samaa painoarvoa kuin rikkomisen pääasiallisella osalla ja toiseen osaan osallistuneille yrityksille määrättiin ankarammat seuraamukset kuin ainoastaan rikkomisen pääasialliseen osaan osallistuneille. Näin ollen kyseiseen tuomioon perustuva kantajan väite on hylättävä.

181 Kolmanneksi kantaja väittää, että rikkomiseen osallistuneita yrityksiä on ilmiselvästi syrjitty. Kahdesta vakavimmasta EY 81 artiklan rikkomisesta määrättiin nyt käsiteltävässä asiassa täysin erilaiset seuraamukset; hintojen vahvistamisen osalta sellaisella perusmäärällä ja lisämäärällä, jotka ovat 17 prosenttia myynnin arvosta, ja markkinoiden tai asiakkaiden jakamisen osalta sellaisella perusmäärällä ja lisämäärällä, jotka ovat vähäiset 1 prosenttia viiteliikevaihdosta.

182 Oikeuskäytännön mukaan yhdenvertaisen kohtelun periaatetta loukataan, jos toisiinsa rinnastettavissa olevia tapauksia kohdellaan eri tavalla tai jos erilaisia tapauksia kohdellaan samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua (asia 106/83, Sermide, tuomio 13.12.1984, Kok., s. 4209, 28 kohta ja asia T-304/02, Hoek Loos v. komissio, tuomio 4.7.2006, Kok., s. II-1887, 96 kohta).

183 Nyt käsiteltävässä asiassa kaikki osallistujat olivat samanlaisessa tilanteessa siltä osin kuin niiden on katsottu olevan vastuussa rikkomisen pääasiallisesta osasta. Komissio otti tällöin yhdenvertaisen kohtelun periaatetta noudattaen huomioon kaikkien osallistujien osalta 17 prosenttia myynnin arvosta rikkomisen vakavuuden perusteella sekä ”pääsymaksun” laskemiseksi.

184 Muutoin on muistutettava, että rikkomisen toinen osa koostui melko satunnaisista järjestelyistä, joihin osallistui vähemmän yrityksiä ja jotka tämän vuoksi eivät olleet taloudellisesti yhtä merkityksellisiä. Lisäksi sen voidaan katsoa täydentävän rikkomisen pääasiallista osaa. Näin ollen kyse on rikkomisen pääasialliseen osaan nähden objektiivisesti erilaisesta tilanteesta, joten komissio ei loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se ei käyttänyt samaa tai samankaltaista kerrointa yhtäältä rikkomisen pääasiallisen osan vakavuuden ja ”pääsymaksun” osalta ja toisaalta erikseen tarkastellun rikkomisen toisen osan osalta.

185 Tämän vuoksi myös yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista koskeva väite on hylättävä.

186 Joka tapauksessa unionin yleinen tuomioistuin arvioi täyttä harkintavaltaansa käyttäen sen, että yksinomaan rikkomisen pääasialliseen osaan osallistuvien yritysten myynnin arvosta otetaan huomioon 17 prosentin osuus, heijastavan rikkomisen vakavuutta asianmukaisella tavalla, kuten asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdassa ja edellä 165 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä edellytetään.

187 Edellä esitetyn perusteella kolmas kanneperuste on hylättävä.

Viides kanneperuste, jonka mukaan Enin marginaalista roolia kartellissa ja hintasopimusten soveltamatta jättämistä ei virheellisesti otettu huomioon lieventävänä seikkana

188 Kantaja katsoo, että komissio toimi virheellisesti, kun se ei ottanut sen osalta huomioon lieventävänä seikkana sen marginaalista roolia kartellissa ja kilpailunvastaisten järjestelyjen toteuttamatta jättämistä. Toimiessaan näin komissio sovelsi kantajan mukaan virheellisesti EY 81 artiklaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa ja vuoden 2006 suuntaviivoja sekä loukkasi yhdenvertaisen kohtelun periaatetta

ja laiminlöi perusteluvelvollisuuttaaan. Tämän vuoksi kantaja vaatii unionin yleistä tuomioistuinta kumoamaan riidanalaisen päätöksen kokonaan tai osittain siltä osin kuin se koskee sille määrätyn sakon määrää ja laskemaan sakon määrän uudelleen.

189 Aluksi on muistutettava, että vuoden 2006 suuntaviivojen 29 kohdan kolmannen luetelmakohdan mukaan sakon perusmäärää voidaan alentaa, kun komissio toteaa lieventävien seikkojen olemassaolon, erityisesti kun kyseessä oleva yritys esittää todisteet siitä, että sen osuus rikkomisessa on ollut huomattavan vähäinen ja siten osoittaa, että ollessaan osapuolena rikkomiseen liittyvään sopimukseen se tosiasiassa jätti soveltamatta sopimusta ja kävi käytännössä kilpailua markkinoilla. Saman kohdan mukaan pelkästään sitä seikkaa, että yritys on osallistunut rikkomiseen muita yrityksiä lyhyemmän ajan, ei katsota lieventäväksi seikaksi, sillä kyseinen seikka otetaan jo huomioon sakon perusmäärässä.

190 Asianosaiset ovat yksimielisiä siitä, että vuoden 2006 suuntaviivojen sanamuodon ja hengen mukaisesti 2006 suuntaviivojen 29 kohdan kolmannen luetelmakohdan mukaisen lieventävän seikan soveltaminen edellyttää sen lisäksi, että osoitetaan ”huomattavan vähäinen osuus” kartellissa, sitä, että osoitetaan myös ”sopimuksen soveltamatta jättäminen”, sillä nämä kaksi seikkaa muodostavat kaksi kumulatiivista edellytystä.

191 Lisäksi on huomautettava, että vuoden 1998 suuntaviivojen 3 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan mukaan yrityksen ”passiivisuus tai seurailijan asema” rikkomisen toteuttamisessa saattoi olla lieventävä seikka. Asianosaiset ovat yhtä mieltä siitä, että vuoden 2006 suuntaviivoissa olevaa käsitettä ”huomattavan vähäinen osuus” on tulkittava vastaavasti kuin vuoden 1998 suuntaviivoissa olevaa käsitettä ”passiivisuus”.

Enin passiivinen tai marginaalinen rooli kartellissa

– Riidanalaisen päätöksen pätevyys

192 Riidanalaisen päätöksen 690 perustelukappaleessa komissio hylkäsi väitteet, jotka kantaja esitti osoittaakseen marginaalisen roolinsa kartellissa, ja katsoi, että ajanjaksolla, jonka aikana Eni oli osallistunut kartelliin, sen käyttäytyminen ei poikennut muiden jäsenten, paitsi Sasolin, käyttäytymisestä. Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 685 ja 686 perustelukappaleen mukaan, että Sasol oli toiminut johtajan roolissa, ja korotti siihen sovellettavaa perusmäärää 50 prosentilla tämän raskauttavan seikan perusteella.

193 Kantajan mukaan hallinnollisesta asiakirja-aineistosta ilmenee, että sen rooli oli teknisissä kokouksissa marginaalinen. Komissio oli kuitenkin kohdellut sitä samoin kuin kaikkia muita osallistujia yhdenvertaisen kohtelun periaatteen vastaisesti.

194 Oikeuskäytännön mukaan on niin, että usean yrityksen rikottua kilpailusääntöjä on tutkittava kunkin yrityksen rikkomiseen osallistumisen suhteellinen vakavuus (yhdistetyt asiat 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 ja 114/73, Suiker Unie ym. v. komissio, tuomio 16.12.1975, Kok., s. 1663, 623 kohta) sen määrittämiseksi, onko tarkoituksenmukaista ottaa huomioon raskauttavia tai lieventäviä seikkoja (asia T-40/06, Trioplast Industrier v. komissio, tuomio 13.9.2010, Kok., s. II-4893, 105 kohta).

195 Unionin yleinen tuomioistuin on myös jo todennut vuoden 1998 suuntaviivojen 3 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan yhteydessä, että passiivisuus tarkoittaa sitä, että kyseinen yritys on omaksunut ”matalan profiilin” eli se ei ole osallistunut aktiivisesti kilpailunvastaisen sopimuksen tai sopimusten laatimiseen (edellä 194 kohdassa mainittu asia Trioplast Industrier v. komissio, tuomion 106 kohta; ks. vastaavasti myös asia T-220/00, Cheil Jedang v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2473, 167 kohta).

196 Samoin oikeuskäytännön mukaan seikkoina, jotka voivat osoittaa yrityksen passiivisen roolin kartellissa, voidaan ottaa huomioon se, että se on osallistunut kokouksiin huomattavasti satunnaisemmin kuin kartellin tavalliset jäsenet, samoin kuin se, että se on tullut myöhemmin kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olleille markkinoille, riippumatta siitä, miten pitkään se on rikkomiseen osallistunut, ja myös kilpailusääntöjen rikkomiseen osallistuneiden kolmansien yritysten edustajien antamat tämänsuuntaiset nimenomaiset lausumat (edellä 161 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 168 kohta; yhdistetyt asiat T-236/01, T-239/01, T-244/01-T-246/01, T-251/01 ja T-252/01, Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomio 29.4.2004, Kok., s. II-1181, 331 kohta ja edellä 194 kohdassa mainittu asia Trioplast Industrier v. komissio, tuomion 107 kohta).

197 Ensimmäiseksi kantaja katsoo tulleensa myöhään kyseessä oleville markkinoille. Vuoteen 2002 saakka kantajan myynti rajoittui käytännössä pelkkiin toimituksiin yhtiöille SIMP ja SER, jotka hankkivat yli 80 prosenttia sen parafiinivahojen ja raakaparafiinin tuotannosta. Vasta vuoden 2002 jälkeen Eni alkoi asteittain toimittaa tuotteitaan suoraan suuremmalle joukolle loppuasiakkaita.

198 Tältä osin komissio huomauttaa unionin yleisessä tuomioistuimessa, että Agip toimi parafiinivahojen markkinoilla jo vuodesta 1977 lähtien.

199 Vastauksessaan unionin yleisen tuomioistuimen kirjalliseen kysymykseen kantaja väittää, että Agip, jonka seuraaja se oli, tuotti tosiasiallisesti parafiinivahoja vuodesta 1975 lähtien. Se kuitenkin korostaa, että vuoteen 2001 saakka sen myynti suuntautui lähes pelkästään SIMP:lle ja SER:lle ilman, että sillä oli todellista myyntiorganisaatiota näille tuotteille.

200 On katsottava, ettei pelkästään se, että SIMP ja SER myivät suurimman osan Enin parafiinivahojen tuotannosta ennen vuotta 2002, ole omiaan osoittamaan myöhäistä tuloa kyseessä oleville markkinoille, sillä parafiinivahojen tuottaminen ja niiden myyminen jälleenmyyjille tai jalostajille merkitsee myös läsnäoloa markkinoilla.

201 Joka tapauksessa on todettava, että kantajan mainitsema oikeuskäytäntö, jonka muodostavat tuomiot, joissa viitataan myöhäiseen tuloon markkinoille, liittyy vuoden 1998 suuntaviivojen soveltamiseen. Näissä suuntaviivoissa rikkomisen kesto vaikutti vähemmän sakon määrään, koska kartelliin osallistumisen vuosien lukumäärä muodosti vain lisämäärän. Sen sijaan vuoden 2006 suuntaviivojen rakenteessa vuosien määrä on myynnin arvon kerrointekijä, joten sakon määrä on aritmeettisessa suhteessa rikkomiseen osallistumisen kestoon, lukuun ottamatta ”pääsymaksuksi” kutsuttua vähäistä sakon määrän osaa.

202 Näin ollen vuoden 2006 suuntaviivojen uuden rakenteen mukaan myöhäinen markkinoille tulo heijastuu lähtökohtaisesti jo riittävästi keston perusteella käytetyn kertoimen alemmassa arvossa.

203 Unionin yleinen tuomioistuin arvioi, että nyt käsiteltävässä asiassa pelkästään se seikka, että ennen vuotta 2002 kantaja myi suurimman osan tuottamistaan parafiinivahoista ainoastaan kahdelle yhtiölle, ei sellaisenaan ole tekijä, joka voisi muodostaa lieventävän seikan edes yhdistettynä muihin kantajan mainitsemiin seikkoihin.

204 Kantajan tämä kanneperuste on näin ollen hylättävä.

205 Toiseksi Eni väittää, ettei se osallistunut kahdenvälisiin kokouksiin muutoin kuin silloin, kun parafiinivahojen tai raakaparafiinin tuottajien toisilleen toteuttamat toimitukset edellyttivät tällaisia yhteyksiä.

206 Tästä on huomautettava, että riidanalaisen päätöksen 275 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Komissio päätti olla tutkimatta kahdenvälisiä yhteyksiä, koska tämän rikkomisen lisäseikkojen todistamiseksi ilman, että lopputulosta vääristettäisiin selvästi, vaadittavat ponnistukset olisivat olleet suhteettoman suuria. Samasta syystä komissio päätti olla tutkimatta teknisten kokousten ulkopuolella toteutuneita muita yhteyksiä. Komissio katsoo myös todistaneensa riittävällä tavalla yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen tutkimiensa käytäntöjen osalta.”

207 Näin ollen on todettava, ettei komissio ottanut huomioon myöskään seikkoja, jotka liittyvät teknisten kokousten ulkopuolella toteutuneisiin kahdenvälisiin yhteyksiin kartellin muiden osallistujien osalta. Osallistuminen kartelliin todettiin nimittäin kaikkien yritysten osalta niiden teknisten kokousten sisällön perusteella, joihin ne osallistuivat. Tämän vuoksi kantajan väite, jonka mukaan sillä ei ollut kahdenvälisiä yhteyksiä, ei voi osoittaa sen vähäistä osuutta kartelliin.

208 Kyseinen väite on näin ollen hylättävä tehottomana.

209 Kolmanneksi Eni väittää, ettei se milloinkaan lähettänyt kilpailijoilleen kirjeitä hintojensa muutoksista. Komission keräämän 150 kirjeen joukosta kantaja mainitaan vastaanottajana vain kaksi kertaa syistä, jotka eivät liity kartelliin, eli siksi, että se osti parafiinia Sasolilta.

210 Ensinnäkin riidanalaisen päätöksen 113 ja 299 perustelukappaleesta ilmenee, että tietyt kartellin osanottajat vaihtoivat asiakkailleen lähettämiä hintakirjeitä. Hintakirjeiden vaihtaminen ei kuitenkaan liittynyt suoraan kilpailunvastaisiin keskusteluihin ja järjestelyihin, joista Enin katsottiin olevan vastuussa, vaan ainoastaan niiden täytäntöönpanemisen valvontamekanismiin.

211 Toiseksi Shell ilmoittaa 14.6.2006 päivätyssä lausunnossaan, että MOL, Eni ja Repsol eivät lähettäneet asiakkaille hintakirjeitä vaan ilmoittivat hinnoistaan suullisesti. Myöskään Total ei usein lähettänyt hintakirjeitä. Koska asiakkaille lähetetyjä hintakirjeitä ei ollut, merkittävä osa osallistujista eli kolme tai neljä yhdeksästä ei siis voinut osallistua kilpailijoiden väliseen hintakirjeiden vaihtamiseen jo kaupallisten käytäntöjensä vuoksi riippumatta siitä, halusiko se noudattaa tällaista käytäntöä. Nämä yritykset eivät ole myöskään hyötyneet lieventävästä seikasta vähäisen osuuden kartelliin perusteella.

212 Näin ollen komissio ei toiminut lainvastaisesti, kun se ei ottanut huomioon tätä seikkaa Enin hyväksi.

213 Tämä väite on näin ollen hylättävä.

214 Neljänneksi riippumatta kahdenvälisiin keskusteluihin ja hintakirjeiden vaihtamiseen liittyvistä kysymyksistä kantaja väittää, että sen aktiivisuus teknisissä kokouksissa oli vähäistä muihin osallistujiin nähden. Tältä osin se viittaa Sasolin lausuntoon, jonka mukaan ”Eni ei osallistunut kovin aktiivisesti Blauer Salon -kokouksiin”, ja Shellin lausuntoon, jonka mukaan ”teknisten kokousten aikana yhteisellä sopimuksella vahvistettujen hintojen osalta S ei tiennyt, olivatko Eni ja Repsol, jotka olivat teknisissä kokouksissa hyvin passiivisia, liittyneet hintojen korotukseen ja tehtyihin päätöksiin”. Lisäksi kantaja väittää olleensa ainoa osallistujayritys, joka ei osallistunut teknisten kokousten järjestämiseen. Jopa Repsol oli järjestänyt yhden kokouksen.

215 Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin on jo täsmentänyt, että se, että samaan kartelliin osallistuneet muut yritykset ovat voineet olla jotakin muuta kartelliin osallistunutta yritystä aktiivisempia, ei kuitenkaan merkitse, että viimeksi mainitulla yrityksellä olisi ollut passiivinen tai seurailijan asema. Vain totaalinen passiivisuus voitaisiin nimittäin ottaa huomioon, mutta totaaliseen passiivisuuteen vetoavan osapuolen on näytettävä se toteen (edellä 194 kohdassa mainittu asia Trioplast Industrier v. komissio, tuomion 107 kohta; ks. myös vastaavasti edellä 50 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Bolloré ym. v. komissio, tuomion 611 kohta).

216 Tällaista totaalista passiivisuutta ei kuitenkaan voida päätellä siitä, ettei syytetty yritys ole itse järjestänyt kilpailunvastaisia salaisia kokouksia.

217 On totta, että edellä 89 kohdassa jo tutkittu Shellin lausunto on lisäksi merkityksellinen tekijä, johon kantaja vetoaa. Kantajan mainitsema osa ei kuitenkaan sellaisenaan voi olla riittävä näyttämään toteen, että sen osuus kartellissa oli huomattavan vähäinen.

218 On totta, että Shell viittaa Enin ja Repsolin edustajien melko passiiviseen rooliin teknisissä kokouksissa. Heidän läsnäolonsa kyseisissä kokouksissa on kuitenkin antanut muille osanottajille vaikutelman, että myös nämä kaksi merkittävää tuottajaa osallistuivat kilpailunvastaisiin järjestelyihin. Lisäksi samassa lausunnossa Shell mainitsee myös Enin niiden yritysten joukossa, jotka sopivat hinnankorotuksista ja vähimmäishinnoista.

219 Tältä osin on muistutettava, että Eni osallistui teknisiin kokouksiin säännöllisesti vuosina 2002–2005 ollen läsnä ainakin kymmenessä tällä ajanjaksolla pidetystä 13 teknisestä kokouksesta.

220 Kaiken tämän valossa unionin yleinen tuomioistuin toteaa, ettei komissio soveltanut virheellisesti EY 81 artiklaa eikä asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa eikä vuoden 2006 suuntaviivoja eikä loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, kun se totesi riidanalaisen päätöksen 690 perustelukappaleessa, että ”ajanjaksolla, jonka aikana Eni osallistui kartelliin, sen käyttäytyminen ei poikennut muiden jäsenten käyttäytymisestä”.

221 Tätä päätelmää ei voida kyseenalaistaa kantajan muilla väitteillä.

222 Ensinnäkin kantaja väittää, ettei se voinut hyötyä lieventävistä olosuhteista komission kanssa käydyn tosiasiallisen yhteistyön perusteella vuoden 2002 yhteistyötiedonannon soveltamisalan ulkopuolella. Vaikka Eni toimitti kaikki hallussaan olevat tiedot, sillä ei omien sanojensa mukaan ollut – nimenomaan sen vuoksi, että sen rooli teknisissä kokouksissa oli vähäinen – hallussaan kokouksiin liittyviä asiakirjoja kartellin olemassaolon vahvistamiseksi. Näin ollen sitä rangaistiin kahteen kertaan sen vuoksi, ettei sen passiivista roolia tunnustettu.

223 Kuten komissio toteaa tältä osin perustellusti, ensinnäkin, koska Eni oli tietoinen teknisten kokousten aikana toteutetuista kilpailunvastaisista käytännöistä, mikään ei estänyt sitä jättämästä sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevaa hakemusta ennen muita osallistujayrityksiä ja saamasta näin sakkoimmuniteettia tai sakkojen alennusta vuoden 2002 yhteistyötiedonannon nojalla.

224 Toiseksi on muistutettava, että vuoden 2002 yhteistyötiedonannon 3 ja 4 kohdassa todetaan seuraavaa:

”Komissio on tietoinen siitä, että jotkin – – lainvastaisiin sopimuksiin osallistuvat yritykset ovat halukkaita lopettamaan osallisuutensa ja ilmoittamaan komissiolle kyseisten sopimusten olemassaolosta, mutta korkeiden sakkojen uhka estää niitä tekemästä niin. – – Komission mielestä oli [unionin] etujen mukaista kohdella suopeasti yrityksiä, jotka tekevät komission kanssa yhteistyötä. Kuluttajien ja kansalaisten etu on salaisten kartellien paljastamisessa ja niistä rankaisemisessa tärkeämpää kuin niiden yritysten sakottaminen, jotka tekevät komissiolle mahdolliseksi tällaisten menettelytapojen paljastamisen ja kieltämisen.”

225 Tästä seuraa, että sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan ohjelman tarkoituksena ei ole antaa salaisiin kartelleihin osallistuville yrityksille, joille on ilmoitettu komission aloittamasta menettelystä, mahdollisuutta välttää vastuunsa rahallisia seurauksia vaan helpottaa unionin kansalaisten ja kuluttajien edun mukaisesti tällaisten menettelytapojen havaitsemista kannustamalla kyseisiä yrityksiä paljastamaan nämä kartellit ja tämän jälkeen hallinnollisen menettelyn aikana auttaa komissiota sen ponnisteluissa rekonstituoida mahdollisuuksien mukaan merkitykselliset tosiseikat.

Näin ollen ne hyödyt, joita tällaisiin menettelytapoihin osallistuvat yritykset voivat saada, eivät voi ylittää tasoa, joka on tarpeen sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan ohjelman ja komission hallinnollisen menettelyn täyden tehokkuuden varmistamiseksi.

226 Mikään eurooppalaisten kuluttajien intressi ei kuitenkaan edellytä sitä, että komissio myöntäisi sakoista vapauttamisen tai niiden lieventämisen suuremmalle joukolle yrityksiä kuin on tarpeen sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä koskevan ohjelman ja sen hallinnollisen menettelyn täyden tehokkuuden varmistamiseksi. Näin ollen ei ole perusteltua myöntää tällaista sakoista vapauttamista tai niiden lieventämistä muille yrityksille kuin niille, jotka ovat ensimmäisinä toimittaneet todisteita, joiden perusteella komissio voi määrätä tarkastuksia tai todeta rikkomisen taikka auttavat sitä muulla tavoin ja tehokkaasti hallinnollisen menettelyn aikana.

227 Näin ollen yritykset, jotka objektiivisesti tarkastellen eivät ole toimittaneet tietoja, jotka edistävät merkittävästi komission toteuttamaa tutkintaa, eivät voi pätevästi vedota niiden omasta tilanteesta eikä komission toiminnasta johtuviin olosuhteisiin, jotka väitteen mukaan ovat vaikeuttaneet niiden yhteistyötä. Yhteistyön arvo mitataan nimittäin kyseessä olevien yritysten panoksen hyödyllisyyteen nähden komission hallinnollisen menettelyn järjestämisen näkökulmasta.

228 Tämä kantajan väite on näin ollen hylättävä.

229 Toiseksi kantaja arvioi, että vaikka se osallistui teknisiin kokouksiin säännöllisesti 2002–2005, sen mielenkiinto rajoittui teknisluonteisiin kysymyksiin, pois lukien kyseisten kokousten kilpailunvastainen sisältö.

230 Tältä osin on viitattava edellä 108–114 kohdassa toteutettuun analyysiin, josta ilmenee, ettei kantaja osoittanut intressin puuttumista eikä intressin puuttuminen missään tapauksessa ole merkityksellinen tekijä arvioitaessa sen vastuuta kilpailusääntöjen rikkomisesta.

231 Tästä seuraa, ettei komissio syyllistynyt mihinkään lainvastaisuuteen arvioidessaan väitettyä Enin marginaalista tai passiivista roolia kartellissa, koska tämä arviointi kuuluu sen edellytyksen tutkintaan, joka koskee huomattavan vähäistä osuutta kartellissa (ks. edellä 220 kohta).

– Riidanalaisen päätöksen perustelut

232 Väitetyn perusteluvelvollisuuden laiminlyönnin osalta on todettava, että kantajan väitetiedoksiantoon antaman vastauksen sivuilla 41–43 esittämät väitteet ovat pääasiallisesti samoja kuin edellä 193, 197, 205, 209 ja 214 kohdassa mainitut väitteet.

233 On totta, että komission näiden väitteiden hylkäämiseksi esittämät perustelut ovat suppeat. Riidanalaisen päätöksen 690 perustelukappaleessa komissio toteaa ainoastaan, että ”ajanjaksolla, jonka aikana Eni osallistui kartelliin, sen käyttäytyminen ei poikennut muiden jäsenten käyttäytymisestä”.

234 Oikeuskäytännön mukaan vaatimusta perusteluvelvollisuuden täyttymisestä on kuitenkin arvioitava asiaan liittyvien olosuhteiden perusteella, joita ovat muun muassa toimenpiteen sisältö, esitettyjen perustelujen luonne ja se tarve, joka niillä, joille päätös on osoitettu tai joita se koskee suoraan ja erikseen, voi olla saada selvennystä tilanteeseen. Perusteluissa ei kuitenkaan tarvitse esittää kaikkia asiaan liittyviä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja koskevia yksityiskohtia, koska tutkittaessa sitä, täyttävätkö päätöksen perustelut EY 253 artiklan vaatimukset, on otettava huomioon päätöksen sanamuodon lisäksi myös asiayhteys ja kaikki asiaa koskevat oikeussäännöt (ks. vastaavasti asia C-367/95 P, komissio v. Sytraval ja Brink’s France, tuomio 2.4.1998, Kok. 1998, s. I-1719, 63 kohta ja asia C-413/06 P, Bertelsmann ja Sony Corporation of America v. Impala, tuomio 10.7.2008, Kok., s. I-4951, 166–178 kohta).

235 Nyt käsiteltävässä asiassa komissio totesi ottavansa huomioon ainoastaan kantajan kartelliin osallistumisen ajanjakson. Se totesi näin ollen, ettei väitteellä, joka koskee kantajan myöhäistä tuloa markkinoille, ollut merkitystä.

236 Siitä, ettei kantaja ollut osallisena kahdenvälissä yhteydenotoissa eikä hintakirjeiden vaihdossa, on riittävää muistuttaa, ettei komissio ottanut rikkomista todetessaan huomioon seikkoja, jotka koskevat teknisten kokousten ulkopuolisia kahdenvälisiä yhteyksiä (ks. edellä 207 ja 208 kohta). Komissiota ei voida arvostella perustelujen puutteellisuudesta sen vuoksi, ettei se tutkinut yksityiskohtaisesti väitteitä, joilla pääosin ei ole merkitystä lieventävien olosuhteiden arvioinnin näkökulmasta riidanalaisen päätöksen erityisessä asiayhteydessä.

237 Lisäksi kun kyse on komission toteamuksesta, jonka mukaan ”ajanjaksolla, jonka aikana Eni osallistui kartelliin, sen käyttäytyminen ei poikennut muiden jäsenten käyttäytymisestä”, komission tältä osin esittämiin perusteluihin on sisällytettävä sen riidanalaisessa päätöksessä toteuttama teknisten kokousten sisällön ja Enin läsnäoloa niissä koskevien todisteiden tutkinta. Tätä tutkintaa ja siihen sisältyviä toteamuksia on lisäksi tarkasteltava kaikkien riidanalaisen päätöksen asiayhteyteen kuuluvien, kantajalle tutustuttavaksi annettujen asiakirjojen ja lausuntojen valossa.

238 Vaikka on totta, että Sasol ja Shell mainitsevat Enin edustajan roolin teknisissä kokouksissa olleen melko passiivisen tai ”ei kovin aktiivisen”, on korostettava, että samassa 14.6.2006 annetussa lausunnossa Shell mainitsee Enin myös niiden yritysten joukossa, jotka sopivat hinnankorotuksista ja vähimmäishinnoista, ja täsmentää, etteivät MOL, Repsol ja Eni lähettäneet asiakkaille hinnankorotuskirjeitä teknisten kokousten jälkeen vaan ”ilmoittivat hinnankorotuksista pikemminkin suullisesti” (ks. edellä 89 kohta). Kun otetaan huomioon myös riidanalaisessa päätöksessä esitetyt perustellut toteamukset, jotka koskevat Enin läsnäoloa vähintään kymmenessä kolmestatoista teknisestä kokouksesta, jotka pidettiin 21.2.2002–28.4.2005, kyseisessä päätöksessä esitetään näin ollen riittävästi seikkoja, jotta sekä Enille että unionin tuomioistuimelle selitetään perustelut sille, minkä vuoksi Enin osuutta kartellissa ei voitu pitää huomattavan vähäisenä.

239 Tästä seuraa, ettei komissio ole laiminlyönyt perusteluvelvollisuuttaan sen tutkinnan osalta, joka koskee Enin väitettyä marginaalista tai passiivista roolia kilpailusääntöjen rikkomisessa.

240 Edellä esitetyn tutkinnan valossa on hylättävä väite, jokaq koskee sitä, ettei Enin roolia kilpailusääntöjen rikkomisessa ole pidetty marginaalisena tai passiivisena.

Väite, jonka mukaan Eni ei ole pannut täytäntöön hintojen vahvistamista koskevia sopimuksia

241 On huomautettava, että ”huomattavan vähäinen osuus” kartellissa ja sen täytäntöön panematta jättäminen ovat vuoden 2006 suunvaviivojen 29 kohdan kolmannessa luetelmakohdassa mainitun lieventävän olosuhteen kumulatiivisia edellytyksiä. Kantaja ei ole kuitenkaan osoittanut, että sen osuus oli huomattavan vähäinen. Näin ollen sen väite, jonka mukaan riidanalaisessa päätöksessä hylättiin lainvastaisesti sen perustelut, jotka koskivat kartellin täytäntöön panematta jättämistä, ei missään tapauksessa voi johtaa siihen, että komission todettaisiin rikkoneen vuoden 2006 suuntaviivoja.

242 Tutkiakseen asian tyhjentävästi unionin yleinen tuomioistuin joka tapauksessa tutkii kantajan väitteet.

– Riidanalaisen päätöksen pätevyys

243 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 695 perustelukappaleessa seuraavaa:

”– – Enin väitteiden osalta komissio huomauttaa, että Enin vastauksessaan väitetiedoksiantoon toimittamista tiedoista ilmenee, että se korotti hintojaan viisi kertaa vuosina 2002–2005. Komissio huomauttaa myös, etttä vaikka hinnankorotusyritykset eivät usein onnistuneet, tämä johtui siitä, että

asiakkaat eivät olisi hyväksyneet korkeampia hintoja, eikä sen yrityksen toiminnasta, joka vaatii lieventävän seikan huomioon ottamista. Komissio toteaa tämän vuoksi, etteivät Enin väitteet – – osoita hinnankorotusten täytäntöön panematta jättämistä eivätkä sitä, ettei hinnankorotuksia yritetty panna täytäntöön. Hintakirjeiden osalta komissio selitti aiemmin, etteivät nämä kirjeet olleet ainoa täytäntöönpanokeino. Sen perusteella, ettei komissio kyennyt todistamaan, että näitä kirjeitä aina lähetettiin ja vastaanotettiin, ei näin ollen voida todeta, ettei täytäntöönpanoa tapahtunut. Komissio katsoo tässä yhteydessä myös, että tiedot hinnankorotuksista on voitu ilmoittaa muilla keinoin teknisten kokousten osallistujien välillä.”

244 Oikeuskäytännön mukaan on tärkeää selvittää, ovatko kantajan esittämät olosuhteet sellaisia, että ne osoittavat, että se on kilpailunvastaisiin menettelytapoihin osallistumisensa aikana todellisuudessa pidättäytynyt niiden soveltamisesta kilpailemalla markkinoilla (ks. vastaavasti asia T-224/00, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2597, 268 kohta ja edellä 50 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Bolloré ym. v. komissio, tuomion 625 kohta).

245 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan lisäksi se, ettei yritys, jonka on osoitettu osallistuneen kilpailijoidensa kanssa hintoja koskeneeseen salaiseen sopimukseen, ole toiminut markkinoilla siten kuin kilpailijoiden kanssa on sovittu, ei välttämättä ole sakkojen suuruutta määrättäessä lieventävänä huomioon otettava seikka. Yritys, joka kilpailijoidensa kanssa tekemästään salaisesta sopimuksesta huolimatta noudattaa jokseenkin itsenäistä politiikkaa markkinoilla, voi yksinkertaisesti yrittää käyttää kartellia hyväkseen (edellä 144 kohdassa mainittu asia Cascades v. komissio, tuomion 230 kohta ja edellä 165 kohdassa mainittu asia Jungbunzlauer v. komissio, tuomion 269 kohta).

246 Tässä yhteydessä on tarkastettava, voidaanko tällaisten olosuhteiden perusteella todeta, että sinä aikana, jolloin kantaja osallistui kilpailusääntöjen rikkomista koskeviin sopimuksiin, se on tosiasiassa pidättynyt niiden soveltamisesta kilpailemalla markkinoilla tai että se ainakin selvästi ja huomattavasti on rikkonut velvoitteita, joilla kyseinen kartelli pannaan täytäntöön, siinä määrin, että se on häirinnyt kartellin toimintaa (ks. vastaavasti asia T-26/02, Daiichi Pharmaceutical v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok., s. II-713, 113 kohta).

247 Ensimmäiseksi kantaja väittää, ettei se koskaan soveltanut muiden osallistujien teknisissä kokouksissa päättämiä hinnankorotuksia. Se viittaa tältä osin toisen kanneperusteen yhteydessä esitettyihin väitteisiin. Kantajan tuottaman ”133”-parafiinin hinnan kehitystä koskeva taulukko paljastaa sen mukaan hintojen vaihtelemisen riidanalaisessa päätöksessä mainittujien kaltaisten hinnankorotusten sarjan sijaan. Samoin se viittaa näihin väitteisiin mitä tulee sen hintojen indeksoimiseen ISIS-LOR-lehdessä esitettyihin kursseihin nähden SIMP:lle ja SER:lle suuntautuvan myynnin osalta.

248 Aluksi on muistutettava, että samankaltaisia väitteitä on tutkittu edellä 140 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa.

249 Edellä mainittu taulukko koskee nimittäin ainoastaan ”133” -parafiinin myyntiä SIMP:lle, jonka suhteen kantaja sovelsi nähtävästi melko vakaita hintoja ja joka oli ostovoimansa vuoksi hyvässä asemassa vastustaakseen Enin hinnankorotusyrityksiä. Kyseinen taulukko ei sisällä mitään merkintää Enin hintojen kehityksestä niiden loppuasiakkaidensa suhteen, jotka olivat enemmän alttiina kartellista seuraaville hintojen manipuloinneille. On lisättävä, että ”133”-parafiini on vain yksi lukuisista kantajan tuottamista parafiinivahatyypeistä. Näin ollen sen ilmoittamat tiedot ovat hyvin valikoivia eikä niitä missään tapauksessa voida ekstrapoloida koko sen tuottamaan parafiinivahavalikoimaan, jota myydään kaikille ostajille.

250 Kantaja ei voi pätevästi väittää komissiota vastaan, etteivät teknisistä kokouksista saatavilla olevat tiedot ja kannekirjelmän sisältämä taulukko vastaa toisiaan. Useista edellä mainituista lausunnoista nimittäin ilmenee, että teknisissä kokouksissa sovittuja hinnankorotuksia ei voitu yleensä täysin soveltaa asiakkaisiin nähden. Shell on ilmoittanut, että noin kaksi kolmannesta sovituista hinnankorotuksista

voitiin toteuttaa. Sitä paitsi asiakirja-aineistossa on useita tietoja siitä, että osanottajat eivät usein voineet lainkaan panna täytäntöön sovittua korotusta. Lisäksi osallistujat keskittivät usein voimansa hintojen pitämiseen ennallaan tai hintaeroosion pysäyttämiseen eivätkä koordinoituun korotukseen.

251 On lisättävä, että edellä 42 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaan kartelleihin liittyvät todisteet ovat normaalisti vain hajanaisia ja niitä on vähän, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, jossa komissio kykeni rekonstruoimaan teknisistä kokouksista ainoastaan pienen osan sisällön. Pelkästään tämän vuoksi komissio kykenee vain harvoin tutkimaan lainvastaisten hintoja koskevien keskustelujen tuloksen ja kartellin yksittäisten osallistujien soveltamien hintojen välistä yhteyttä. Näin ollen ei ole perusteltua ottaa osallistujien osalta lieventävänä seikkana huomioon sitä, etteivät osallistujat panneet täytäntöön hintajärjestelyjä, pelkästään sen perusteella, että tiettyjen asiakkaiden osalta sovellettujen tiettyjen tuotteiden hintojen kehityksen ei voida katsoa olevan suorassa yhteydessä hajanaisiin ja vähäisiin tietoihin, joita komissiolla voi olla hallussaan.

252 Se, että SIMP:lle myydyn ”133”-parafiinin hinta nousi ainoastaan 8,48 prosentilla 542 eurosta 1.1.2002 588 euroon 1.4.2005, ei missään tapauksessa ole omiaan osoittamaan, että Eni jätti noudattamatta järjestelyjä, joilla kartelli pannaan täytäntöön, siinä määrin, että se on häirinnyt kartellin toimintaa.

253 Näin ollen kantajan väitteillä, jotka liittyvät kysessä olevien hintojen kehitystä koskevaan taulukkoon, ei voida osoittaa, että se tosiasiallisesti irtisanoutui kilpailusääntöjen rikkomista merkitsevistä käytännöistä.

254 Toiseksi kantaja väittää, ettei se osallistunut sellaisten asiakkaille osoitettujen hinnankorotuskirjeiden vaihtoon, joita tietyt kartellin muut osallistujat vaihtoivat keskenään.

255 Tältä osin on riittävää muistuttaa edellä 211 kohdassa esitetystä toteamuksesta, jonka mukaan merkittävä osa osallistujista eli kolme tai neljä yhdeksästä, mukaan lukien kantaja, ei lähettänyt asiakkaille hintakirjeitä, sillä nämä osallistujat ilmoittivat hinnoistaan suullisesti.

256 Lisäksi kartellin täytäntöönpano muodostui lähinnä siitä, että asiakkaiden kanssa käydyissä hintaneuvotteluissa otettiin huomioon teknisissä kokouksissa saadut tiedot. Näin ollen se, ettei Eni osallistunut hintakirjeiden vaihtoon, joka oli pikemminkin hintajärjestelyjen täytäntöönpanon valvontamekanismi, ei voi osoittaa, että se olisi irtisanoutunut kilpailusääntöjä rikkovien käytäntöjen soveltamisesta.

257 Edellä esitetystä seuraa, että kantajan väite, jonka mukaan se oli irtisanoutunut kilpailusääntöjen rikkomisesta, ei pidä paikkaansa.

258 Näin ollen komissio ei soveltanut virheellisesti EY 81 artiklaa, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa eikä vuoden 2006 suuntaviivoja eikä loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta tässä yhteydessä.

– Riidanalaisen päätöksen perustelut

259 Väitetyn perusteluvelvollisuuden laiminlyönnin osalta on muistutettava, että riidanalaisen päätöksen 695 esitettyjen toteamusten lisäksi komissio tutki riidanalaisessa päätöksessä teknisten kokousten sisältöä ja todisteita, jotka koskevat Enin läsnäoloa niissä. Tätä tutkimusta ja siihen sisältyviä toteamuksia on lisäksi tarkasteltava kaikkien niiden asiakirjojen ja lausuntojen valossa, jotka on toimitettu kantajalle ja jotka kuuluvat riidanalaisen päätöksen asiayhteyteen.

260 Nyt käsiteltävässä asiassa esitettyjen perustelujen perusteella sekä kantaja että unionin yleinen tuomioistuin voivat ymmärtää ne syyt, joiden perusteella komissio katsoi, ettei kantaja ole irtisanoutunut väitetyllä tavalla kilpailusääntöjen rikkomisesta.

261 Tästä seuraa, ettei kumpikaan vuoden 2006 suuntaviivojen 29 kohdan kolmannessa luetelmakohdassa mainituista lieventävän seikan soveltamisen kumulatiivisista edellytyksistä täyty nyt käsiteltävässä asiassa. Komissio nimittäin osoitti oikeudellisesti riittävällä tavalla, ettei Enin osuus kilpailusääntöjen rikkomisessa ollut huomattavan vähäinen eikä se ollut irtisanoutunut tosiasiallisesti kilpailunvastaisten järjestelyjen noudattamisesta kilpailemalla markkinoilla.

262 Lisäksi on korostettava, että unionin yleinen tuomioistuin tutki yksityiskohtaisesti asiakirja-aineiston, johon komissio tukeutui riidanalaisessa päätöksessä. Se toteaa täyttä harkintavaltaansa käyttäen, ettei kantajalle määrätyn sakon määrän alentaminen ole perusteltua väitetyn vähäisen osuuden kartellissa vuoksi, kantajan väitetyn kartellissa omaksuman marginaalisen tai passiivisen roolin vuoksi, väitetyn kilpailunvastaisten järjestelyjen noudattamisesta irtisanoutumisen vuoksi tai sen vuoksi, että väitteen mukaan kantaja ei ollut pannut kartellia täytäntöön.

263 Kun otetaan huomioon edellä esitetty, viides kanneperuste on hylättävä.

Kuudes kanneperuste, jonka mukaan Enin tuottamuksellisuutta ei ole virheellisesti otettu huomioon lieventävänä seikkana

264 Kantaja väittää, että komissio on virheellisesti kieltäytynyt ottamasta sen osalta huomioon tuottamuksellisuutta koskevaa lieventävää seikkaa. Kantajan mukaan näin toimiessaan komissio rikkoi EY 81 artiklaa, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa ja vuoden 2006 suuntaviivoja. Kantaja vaatii unionin yleistä tuomioistuinta kumoamaan riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin komissio kieltäytyy ottamasta sen osalta huomioon tätä lieventävää seikkaa ja laskemasta sakon määrää uudelleen tämän vuoksi.

265 Aluksi on huomautettava, että vuoden 2006 suuntaviivojen 29 kohdan, joka koskee lieventäviä seikkoja, toisen luetelmakohdan mukaan sakon perusmäärää voidaan alentaa, kun kyseinen yritys esittää todisteet siitä, että rikkominen on ollut tuottamuksellista.

266 Riidanalaisen päätöksen 708 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Eni väittää myös, ettei sen ollut tarkoitus syyllistyä kilpailusääntöjen rikkomiseen, kun otetaan huomioon se, että sen edustaja – – osallistui kokouksiin ilman pienintäkään aikomusta rikkoa kilpailusääntöjä – – Kuulemisen aikana Eni ilmoitti, että sen edustaja luuli osallistuvansa EWF:n laillisiin kokouksiin, vaikka se osallistui itse asiassa teknisiin kokouksiin. Komissio huomauttaa, etteivät Enin ilmoitukset perustu mihinkään todisteisiin. Komissio katsoo, ettei ole todennäköistä, että Enin edustajat olisivat osallistuneet kokouksiin tietämättä niiden tarkoitusta. Mitä tulee EWF:n kokouksiin osallistuneen [MO:n] uskomukseen, komissio ei ymmärrä, miten tällainen väärinkäsitys olisi ollut mahdollinen, kun tiedetään, ettei kutsussa tai kokousten järjestelyissä mainittu mitään yhteyttä EWF:ään.”

267 Kantaja väittää esittäneensä todisteet tuottamuksellisuudestaan. Se viittaa tältä osin MO:n esimiehelleen D:lle osoittamaan muistioon, jonka mukaan hän osallistui ”suurimpien eurooppalaisten parafiinien ja raakaparafiinin tuottajien väliseen kokoukseen, joka järjestettiin EWF:n puitteissa, johon [Eni] liittyi uudelleen vähän aikaa sitten”. Siitä ilmenee kantajan mukaan, että MO oli vakuuttunut ottavansa osaa laillisiin kokouksiin, jotka järjestettiin EWF:n puitteissa.

268 Tältä osin on todettava, ettei Enin tuottamuksellisuutta voida näyttää toteen nyt käsiteltävässä asiassa, kun otetaan huomioon se, että teknisten kokousten kilpailunvastainen sisältö oli selvä ja ilmeinen ja että tästä huolimatta MO osallistui ainakin kymmeneen kolmestatoista 21.2.2002–28.4.2005 järjestetystä teknisestä kokouksesta.

269 Teknisten kokousten ilmeisen kilpailunvastaisen sisällön valossa sillä, että MO:n D:lle antaman tiedon mukaan kyse oli EWF:n puitteissa järjestetyistä kokouksista, ei ole merkitystä.

270 Myöskään sillä, oliko D:llä oikea käsitys teknisissä kokouksissa käydyistä keskusteluista, ei ole merkitystä. Komission valta määrätä sakko yritykselle, kun tämä on rikkonut kilpailusääntöjä, nimittäin edellyttää ainoastaan sellaisen henkilön, jolla on yleisesti oikeus toimia yrityksen lukuun, kilpailunvastaista toimintaa (yhdistetyt asiat 100/80-103/80, Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, 97 kohta ja edellä 196 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Tokai Carbon ym. v. komissio, tuomion 277 kohta). Ensin AgipPetrolin ja sen jälkeen Enin palkkaamana tuotteista vastaavana henkilönä MO:n on katsottava olevan henkilö, jolla on yleisesti oikeus toimia Enin nimissä.

271 Kantajan niiden väitteiden osalta, joiden mukaan Enillä ei ollut intressiä osallistua kartelliin, on viitattava edellä 108–121 kohdassa esitettyyn analyysiin.

272 Kuudes kanneperuste on näin ollen hylättävä.

Neljäs kanneperuste, jonka mukaan uusimista koskeva raskauttava seikka on todettu virheellisesti

273 Kantaja väittää, että komissio sovelsi virheellisesti EY 81 artiklaa, asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa ja vuoden 2006 suuntaviivoja sekä loukkasi oikeusvarmuuden ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteita sekä käytti väärin harkintavaltaansa, kun se korotti sakon perusmäärää 60 prosentilla uusimista koskevan raskauttavan seikan vuoksi. Tämän vuoksi kantaja vaatii unionin yleistä tuomioistuinta kumoamaan riidanalaisen päätöksen siltä osin kuin komissio korotti kantajalle määräämänsä sakon määrää 60 prosentilla uusimisen vuoksi. Se vaatii toissijaisesti unionin yleistä tuomioistuinta alentamaan komission soveltamaa korotuskerrointa.

274 Vuoden 2006 suuntaviivojen 28 kohdan mukaan sakon perusmäärää voidaan korottaa, kun komissio havaitsee raskauttavia seikkoja. Yksi raskauttavista seikoista on uusiminen, joka määritellään samassa kohdassa siten, että yritys jatkaa tai toistaa samanlaista tai samantyyppistä rikkomista sen jälkeen, kun komissio tai kansallinen kilpailuviranomainen on todennut kyseisen yrityksen rikkoneen EY 81 tai EY 82 artiklan määräyksiä. Tällaisessa tapauksessa sakon perusmäärää korotetaan enintään 100 prosenttia todettua rikkomista kohden.

275 Uusimisen käsite, sellaisena kuin se esiintyy joissakin kansallisissa oikeusjärjestyksissä, edellyttää, että henkilö on syyllistynyt uusiin rikkomisiin sen jälkeen, kun hänelle on määrätty seuraamus vastaavanlaisista rikkomisista (asia T-141/94, Thyssen Stahl v. komissio, tuomio 11.3.1999, Kok., s. II-347, 617 kohta ja asia T-203/01, Michelin v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-4071, 284 kohta).

276 Mahdollinen kilpailusääntöjen rikkomisen uusiminen on huomioitava tekijä asianomaisen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa (edellä 42 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 91 kohta ja edellä 160 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 26 kohta).

277 Nyt käsiteltävässä asiassa riidanalaisen päätöksen 673 perustelukappaleen mukaan ennen kartelliin osallistumisensa alkua Eni tai sen tytäryhtiöt olivat olleet komission kartelleja koskevien aiempien päätösten adressaatteja. Kyse oli [EY 81] artiklan soveltamismenettelystä 23.4.1986 annetusta komission päätöksestä 86/398/ETY (IV/31.149 – Polypropyleeni) (EYVL L 230, s. 1, jäljempänä polypropyleenipäätös) ja [EY 81] artiklan soveltamismenettelystä 27.7.1994 annetusta komission päätöksestä 94/599/EY (IV/31 865 – PVC) (EYVL L 239, s. 14, jäljempänä PVC II -päätös).

278 Kantaja väittää, ettei sille ole milloinkaan osoitettu mitään kilpailusääntöjen rikkomista koskevaa päätöstä. Menettelyt, joiden päätteeksi tehtiin polypropyleenipäätös ja PVC II -päätös, kohdistuivat yhtiöhin Anic SpA ja EniChem SpA. Näissä päätöksissä ei viitata lainkaan Eniin. Se ei ole vastaanottanut tietopyyntöjä, osallistunut missään roolissa kyseisiin menettelyihin eikä sillä ole ollut mahdollisuutta käyttää puolustautumisoikeuksiaan.

279 Kantajan mukaan komissio on näin ollen objektiivisesti tarkasteltuna katsonut riidanalaisessa päätöksessä Enin olevan vastuussa muiden oikeudellisten yksikköjen toimista taannehtivasti 25 vuoden jälkeen. Tällainen lähestymistapa merkitsee kantajan mukaan yksilöllisen vastuun periaatteen, oikeusvarmuuden periaatteen sekä Enin puolustautumisoikeuksien loukkaamista, sillä se ei ole voinut polypropyleenipäätöstä ja PVC II -päätöstä tehtäessä riitauttaa vastuutaan, jonka komissio myöhemmin totesi riidanalaisessa päätöksessä.

280 Komissio katsoo, ettei kantajan väitteessä oteta huomioon oikeuskäytäntöä, joka koskee olettamaa siitä, että emoyhtiö tosiasiallisesti käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa kokonaan tai lähes kokonaan omistamansa tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan. Tällaisessa tilanteessa komission ei tarvitse esittää mitään lisätodisteita, kun kyseessä olevat yhtiöt eivät itse esitä seikkoja kyseisen olettaman kumoamiseksi, mikä nyt käsiteltävässä asiassa oli tilanne.

281 Asianosaisten väitteistä ilmenee, että pääasiallinen unionin yleisen tuomioistuimen tutkittavaksi nyt käsiteltävän kanneperusteen puitteissa saatettu kysymys on sen olettaman sovellettavuus, joka koskee sitä, että emoyhtiö ja sen kokonaan omistamat tytäryhtiöt muodostavat taloudellisen yksikön uusimisen erityisessä asiayhteydessä, kun tytäryhtiöt ovat syyllistyneet kilpailusääntöjen rikkomisiin, joista komissio on määrännyt seuraamuksia aiemmilla päätöksillä, joissa emoyhtiön ei ole kuitenkaan katsottu olevan vastuussa tytäryhtiöiden toiminnasta.

282 On muistettava, että unionin kilpailuoikeus koskee yritysten toimintaa, ja yrityksen käsitteeseen kuuluvat kaikki taloudellista toimintaa harjoittavat yksiköt riippumatta niiden oikeudellisesta muodosta tai rahoitustavasta (asia C-97/08 P, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 10.9.2009, Kok., s. I-8237, 54 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

283 Yhtiön voidaan siis katsoa olevan vastuussa toisen yhtiön kilpailunvastaisesta toiminnasta silloin, kun viimeksi mainittu ei päätä itsenäisesti markkinakäyttäytymisestään, kun otetaan erityisesti huomioon taloudelliset ja oikeudelliset yhteydet niiden välillä (yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 117 kohta ja edellä 282 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel NV ym. v. komissio, tuomion 58 kohta).

284 Erityistapauksessa, jossa emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiönsä, joka on rikkonut unionin kilpailusääntöjä, tällä emoyhtiöllä voi yhtäältä olla ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiön menettelyyn, ja toisaalta on olemassa kumottavissa oleva olettama, jonka mukaan kyseisellä emoyhtiöllä tosiasiallisesti on ratkaiseva vaikutusvalta tytäryhtiönsä menettelyyn. Näissä olosuhteissa riittää, että komissio osoittaa, että emoyhtiö omistaa täysin tytäryhtiön, voidakseen olettaa, että emoyhtiö vaikuttaa ratkaisevasti tämän tytäryhtiön liiketoimintapolitiikkaan. Komissio voi sitten katsoa, että emoyhtiö on yhteisvastuussa tytäryhtiölleen määrätyn sakon maksamisesta, ellei emoyhtiö, jolle kuuluu kyseisen olettaman kumoaminen, näytä riittävällä tavalla toteen, että sen tytäryhtiö käyttäytyy itsenäisesti markkinoilla (ks. edellä 282 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel NV ym. v. komissio, tuomion 60 ja 61 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

285 Oikeuskäytännön mukaan olettaman kumoamiseksi kyseisten yhtiöiden on toimitettava kaikki tiedot, jotka liittyvät organisatorisiin, taloudellisiin ja oikeudellisiin yhteyksiin tytäryhtiön ja emoyhtiön välillä ja joiden ne katsovat osoittavan, että ne eivät muodosta yhtä ainoaa taloudellista yksikköä. Arviointia suorittaessaan unionin yleisen tuomioistuimen on nimittäin otettava huomioon kaikki toimitetut

tiedot, joiden luonne ja merkitys voivat vaihdella kunkin yksittäistapauksen ominaispiirteiden mukaan (asia T-112/05, Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomio 12.12.2007, Kok., s. II-5049, 65 kohta ja asia T-39/07, Eni v. komissio, tuomio 13.7.2011, Kok., s. II-4457, 95 kohta).

286 Nyt käsiteltävässä asiassa kantaja väittää, että kuvitteellisen vastuun taannehtiva syyksilukeminen uusimisen vuoksi sellaisen olettaman perusteella, jonka mukaan tytäryhtiö ja emoyhtiö muodostavat yhden taloudellisen yksikön taloudellisten yhteyksien perusteella, poistaisi kyseiseltä olettamalta kumottavuuden, sillä se ei voinut käyttää puolustautumisoikeuksiaan menettelyissä, joiden päätteeksi tehtiin polypropyleenipäätös ja PVC II -päätös.

287 Komissio ainoastaan toteaa riidanalaisen päätöksen 674–676 perustelukappaleessa, että polypropyleenipäätös on osoitettu muun muassa Anicille, kun taas PVC II -päätös on osoitettu EniChemille. Komission mukaan nämä adressaatit kuuluivat kyseisten rikkomisten tapahtuessa ”konserneihin, joista on tämän jälkeen tullut se, mikä tänä päivänä on Eni-konserni”, joten Eni oli jo aiempien päätösten, joissa todetaan EY 81 artiklan rikkominen, adressaatti.

288 Tämän jälkeen komissio tukeutui edellä 275 kohdassa mainitussa asiassa Michelin vastaan komissio annettuun tuomioon (290 kohta) ja arvioi riidanalaisen päätöksen 678 perustelukappaleessa seuraavaa:

”[– – polypropyleenipäätös ja PVC II –päätös] on tehty sellaisia yksiköitä vastaan, jotka kuuluivat yritykseen hetkellä, jolloin rikkominen toteutettiin. – – Uusiminen voidaan vahvistaa myös konsernin tytäryhtiön suhteen viittaamalla aiempaan rikkomiseen, johon on syyllistynyt saman konsernin eri tytäryhtiö, vaikka emoyhtiö ei ole ollut aiemman kieltopäätöksen adressaatti – – Missään tapauksessa sisäiset uudelleenjärjestelyt eivät voi vaikuttaa tämän raskauttavan seikan olemassaolon arviointiin. Komissio huomauttaa myös, ettei sillä ole velvollisuutta osoittaa päätöstä emoyhtiölle, vaan se voi määrittää vapaasti päätöksen adressaatin.”

289 Ensimmäiseksi on huomautettava, että edellä 275 kohdassa mainitussa asiassa Michelin vastaan komissio, toisin kuin nyt käsiteltävässä asiassa, kantaja ei kiistänyt sitä, että kaksi tytäryhtiötä ja emoyhtiö kuuluvat samaan yritykseen eikä myöskään vedonnut emoyhtiön puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen siltä osin kuin kyse oli siitä, että emoyhtiön katsottiin taannehtivasti olevan vastuussa toisen aiemman päätöksen kohteena olleen tytäryhtiön toteuttamasta kilpailusääntöjen rikkomisesta. Tämän vuoksi unionin yleinen tuomioistuin saattoi kyseisessä tuomiossa hylätä kanteen lausumatta sellaisten seikkojen mahdollisesta huomioon ottamisesta, jotka kumoavat vastuuta koskevan olettaman, tai puolustautumisoikeuksien käyttämisestä tässä yhteydessä. Kun otetaan huomioon se, että nyt käsiteltävässä asiassa Eni sen sijaan esittää painavia argumentteja tältä osin, unionin yleinen tuomioistuin ei voi nyt käsiteltävässä asiassa automaattisesti soveltaa edellä 275 kohdassa mainitussa asiassa Michelin vastaan komission annetussa tuomiossa esitettyä ratkaisua.

290 Toiseksi on viitattava unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön kehitykseen edellä 275 kohdassa mainitussa asiassa Michelin vastaan komission annetun tuomion jälkeen siltä osin kuin kyse on olettamasta, jonka mukaan emoyhtiö tosiasiallisesti käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöönsä ja joka perustuu pelkästään siihen, että emoyhtiö omistaan tytäryhtiön kokonaan tai lähes kokonaan.

291 Erityisesti asiassa C-90/09 P, General Química ym. vastaan komissio, 20.1.2011 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-1, 104–109 kohta) ja asiassa C-521/09 P, Elf Aquitaine vastaan komissio, 29.9.2011 antamassaan tuomiossa (Kok., s. I-8947, 153, 167 ja 168 kohta) unionin tuomioistuin korosti yritysten, joille on määrätty seuraamuksia, sellaisten väitteiden tutkinnan merkitystä, jotka liittyvät sen olettaman kumoamiseen, jonka mukaan emoyhtiö tosiasiallisesti käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöönsä.

292 Kolmanneksi on korostettava, että koska nyt käsiteltävässä asiassa Eni ei ollut polypropyleenipäätöksen eikä PVC II -päätöksen adressaatti, se ei ole saanut kyseisten päätösten tekemiseen johtaneissa hallinnollisissa menettelyissä mitään mahdollisuutta esittää seikkoja, jotka voisivat kumota olettaman,

jonka mukaan emoyhtiö tosiasiallisesti käyttää ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöönsä ja jonka perusteella komissio yli neljätoista vuotta myöhemmin totesi riidanalaisessa päätöksessä sen syyllistyneen uusimiseen.

293 On totta, että riidanalaisen päätöksen tekemiseen johtaneen menettelyn yhteydessä lähetetyssä väitetiedoksiannossa komissio totesi raskauttavien seikkojen yhteydessä, että ”ennen rikkomista tai sen aikana Eni, Shell ja Total olivat jo olleet tai olivat komission aiempien kartellipäätösten adressaatteja”, ja täsmensi, että kyse oli polypropyleenipäätöksestä ja PVC II -päätöksestä.

294 Tämä väitetiedoksiannossa esitetty toteamus ei kuitenkaan voi täyttää puolustautumisoikeuksien kunnioittamisesta johtuvia vaatimuksia, jotka muodostuvat tosiasiallisesta mahdollisuudesta esittää todisteita, joilla kyseinen olettama voidaan kumota.

295 Tältä osin on nimittäin todettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan yhtäältä puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaate sulkee pois sen, että voitaisiin pitää laillisena päätöstä, jolla komissio määrää yritykselle sakon kilpailun alalla ilmoittamatta sille ennakolta sitä vastaan esitettyjä väitteitä, ja toisaalta kun otetaan huomioon väitetiedoksiannon merkitys, siinä on yksiselitteisesti täsmennettävä se oikeushenkilö, jolle sakot mahdollisesti määrätään, ja se on osoitettava tälle oikeushenkilölle (ks. yhdistetyt asiat C-322/07 P, C-327/07 P ja C-338/07 P, Papierfabrik August Koehler v. komissio, tuomio 3.9.2009, Kok., s. I-7191, 37 ja 38 kohta ja edellä 282 kohdassa mainittu asia Akzo Nobel ym. v. komissio, tuomion 57 kohta).

296 Näin ollen ei voida myöntää, että komissio voisi katsoa todetessaan uusimista koskevan raskauttavan seikan, että yhtiön pitää katsoa olevan vastuussa aiemmasta kilpailusääntöjen rikkomisesta, josta sille ei ole määrätty seuraamuksia komission päätöksellä ja jonka toteamisen yhteydessä sille ei ole osoitettu väitetiedoksiantoa. Tällaiselle yhtiölle ei nimittäin ole annettu mahdollisuutta sellaisen menettelyn yhteydessä, jonka päätteeksi tehtiin päätös, jossa todetaan aiempi rikkominen, esittää väitteitään riitauttaakseen omalta osaltaan sen, että se mahdollisesti muodostaa taloudellisen yksikön muiden aiemman päätöksen kohteena olevien yritysten kanssa (yhdistetyt asiat T-144/07, T-147/07-T-150/07 ja T-154/07, ThyssenKrupp Liften Ascenseurs ym. v. komissio, tuomio 13.7.2011, Kok., s. II-5129, 319 kohta).

297 Tällainen toteamus pätee varsinkin, kun – vaikka suhteellisuusperiaate edellyttääkin, että kyseessä olevan rikkomisen ja aiemman kilpailusääntöjen rikkomisen välinen aika otetaan huomioon arvioitaessa yrityksen taipumusta rikkoa näitä sääntöjä – unionin tuomioistuin on jo korostanut, että mahdollinen uusimisen toteamista koskeva vanhentumisaika ei voi sitoa komissiota (edellä 160 kohdassa mainittu asia Groupe Danone v. komissio, tuomion 38 kohta ja asia T-410/03, Hoechst v. komissio, tuomio 18.6.2008, Kok., s. II-881, 462 kohta) ja että tällainen toteaminen voidaan näin ollen toteuttaa useita vuosia rikkomisen toteamisen jälkeen hetkellä, jolloin kyseessä oleva yritys ei missään tapauksessa voi riitauttaa tällaisen taloudellisen yksikön olemassaoloa, erityisesti jos sovelletaan edellä 284 kohdasa mainittua olettamaa (edellä 296 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat ThyssenKrupp Liften Ascenseurs ym. v. komissio, tuomion 320 kohta).

298 Lopuksi on todettava, ettei voida katsoa, että emoyhtiö, joka omistaa tytäryhtiön lähes kokonaan, olisi myös sellaisen tytäryhtiölle osoitetun varoituksen, joka muodostuu komission aiemmasta päätöksestä, jossa sille määrätään seuraamus kilpailusääntöjen rikkomisesta, adressaatti. Vaikka onkin perusteltua katsoa, että emoyhtiö on tosiasiallisesti tietoinen päätöksestä, jonka komissio on aikaisemmin osoittanut tämän tytäryhtiölle, jonka osakepääoman emoyhtiö omistaa lähes kokonaan, tämä tieto ei voi kompensoida sitä, ettei aikaisemmassa päätöksessä todettu kyseisen emo- ja tytäryhtiön muodostavan yhtä taloudellista yksikköä, jotta olisi voitu katsoa mainitun emoyhtiön olevan vastuussa aikaisemmasta rikkomisesta ja korottaa sille määrättyjen sakkojen määrää rikkomisen uusimisen perusteella (edellä 296 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat ThyssenKrupp Liften Ascenseurs ym. v. komissio, tuomion 322 kohta).

299 Näin ollen unionin yleinen tuomioistuin katsoo, että kun komissio totesi uusimisen polypropyleenipäätöksen ja PVC II -päätöksen perusteella, joita ei ollut osoitettu Enille, ja katsoi taannehtivasti Enin olevan vastuussa rikkomisista, joihin Anic ja EniChem olivat syyllistyneet, komissio loukkasi Enin puolustautumisoikeuksia.

300 Tätä päätelmää ei voida kyseenalaistaa komission muilla argumenteilla.

301 Komissio vetoaa asiassa T-53/03, BPB vstaan komissio, 8.7.2008 annettuun tuomioon (Kok., s. II-1333, 368 ja 389 kohta) ja asiassa T-161/05, Hoechst vastaan komissio 30.9.2009 annettuun tuomioon (Kok., s. II-3555, point 147). Näissä tuomiossa unionin yleinen tuomioistuin vahvisti mahdollisuuden todeta uusimista koskevan raskauttavan seikan, kun kyse on saman emoyhtiön eri tytäryhtiöiden välittömästi toteuttamista rikkomisista.

302 Tältä osin on riittävää todeta, ettei komission mainitsemissa tuomioissa unionin yleinen tuomioistuin tutkinut puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen näkökulmasta, saattoiko komissio laillisesti katsoa emoyhtiön olevan vastuussa rikkomisesta, johon syyllistyi tytäryhtiö, jolle on määrätty seuraamus aiemmassa päätöksessä. Näin ollen nämä tuomiot eivät voi vaikuttaa tämän kanneperusteen analyysiin.

303 Sama koskee asiassa T-343/06, Shell Petroleum ym. vastaan komissio, 27.9.2012 annettua tuomiota (ei vielä julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

304 Edellä 303 kohdassa mainitussa asiassa Shell Petroleum ym. vastaan komissio kantajat mainitsivat ensimmäisen kerran istunnossa sen seikan, että komissio oli loukannut niiden puolustautumisoikeuksia, kun se ei antanut niille mahdollisuutta kumota olettamaa, jonka mukaan emoyhtiöt käyttävät tosiasiallisesti ratkaisevaa vaikutusvaltaa tytäryhtiöihinsä, joille on määrätty seuraamus kahdesta aiemmasta kilpailusääntöjen rikkomisesta, jotka on otettu huomioon uusimisen toteamiseksi.

305 Unionin yleinen tuomioistuin ei kuitenkaan tutkinut tätä väitettä aineellisesti vaan jätti sen tutkimatta sen liian myöhään esitettynä työjärjestyksen 44 artiklan 1 kohdan c alakohdan ja 48 artiklan 2 kohdan perusteella.

306 Näin ollen myöskään edellä 303 kohdassa mainitussa asiassa Shell Petroleum ym. vastaan komissio annettu tuomio ei estä edellä 299 kohdassa esitettyä ratkaisua.

307 Edellä esitetyn perusteella neljäs kanneperuste on hyväksyttävä ja riidanalaista päätöstä on muutettava ilman, että olisi tarpeen tutkia kantajan tämän kanneperusteen yhteydessä esittämiä muita väitteitä.

308 Edellä 299 kohdassa todetun lainvastaisuuden seurauksia tarkastellaan jäljempänä 309 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa.

Täyden harkintavallan käyttäminen ja sakon lopullisen suuruuden määrittäminen

309 Riidanalaisen päätöksen 662 perustelukappaleen mukaan Enille määrättävän sakon perusmääräksi vahvistettiin 13 000 000 euroa.

310 Riidanalaisen päätöksen 680 perustelukappaleen mukaan komissio korotti sakon perusmäärää 60 prosentilla uusimisen vuoksi, jolloin perusmääräksi tuli 20 800 000 euroa.

311 Tämän jälkeen komissio täsmensi riidanalaisen päätöksen 713 perustelukappaleessa, että estävän vaikutuksen nojalla ja Enin koon perusteella sakon perusmäärää oli vuoden 2006 suuntaviivojen 30 kohdan nojalla korotettava vielä soveltamalla kerrointa 1,4. Näin komissio päätyi muutettuun perusmäärään 29 120 000 euroa. Tämä määrä vastaa Enille riidanalaisessa päätöksessä määrättyä sakkoa.

312 Kun otetaan huomioon toteamus, johon unionin yleinen tuomioistuin päätyi tutkittuaan neljättä kanneperustetta (ks. edellä 307 ja 308 kohta), sakon määrä on laskettava uudelleen ottaen huomioon perusmäärä 13 000 000 euroa ilman 60 prosentin korotusta uusimisen vuoksi.

313 Koska muut sakon määrän laskentaa koskevat tekijät pysyvät muuttumattomina, Enille määrätyn sakon määräksi on vahvistettava 18 200 000 euroa.

314 Unionin yleinen tuomioistuin katsoo täyttä harkintavaltaansa käyttäen, että näin vahvistettu sakon määrä on asianmukainen, kun otetaan huomioon rikkomisen, johon kantaja on syyllistynyt, vakavuus ja kesto.

Oikeudenkäyntikulut

315 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 3 kohdassa määrätään, että jos asiassa osa vaatimuksista ratkaistaan toisen asianosaisen ja osa toisen asianosaisen hyväksi, unionin yleinen tuomioistuin voi määrätä oikeudenkäyntikulut jaettaviksi asianosaisten kesken tai määrätä, että kukin vastaa omista kuluistaan.

316 Nyt käsiteltävässä asiassa kanneperusteet, joissa Enin osallistuminen kartelliin kiistettiin, on hylätty. Unionin yleinen tuomioistuin hyväksyi ainoastaan yhden kantajan esittämästä kuudesta kanneperusteesta, minkä seurauksena sille määrättyä sakkoa alennettiin 37,5 prosentilla. Näin ollen asian olosuhteita arvioidaan asianmukaisesti, kun määrätään, että kantaja vastaa puolesta omia oikeudenkäyntikulujaan ja korvaa puolet komission oikeudenkäyntikuluista. Komissio vastaa puolesta omia oikeudenkäyntikulujaan, ja se velvoitetaan korvaamaan puolet kantajan oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (kolmas jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

1) Eni SpA:lle [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (asia COMP/39.181 – Kynttilävahat) 1.10.2008 tehdyn komission päätöksen K(2008) 5476 lopullinen 2 artiklassa määrätyn sakon määräksi vahvistetaan 18 200 000 euroa.

2) Kanne hylätään muilta osin.

3) Euroopan komissio vastaa puolesta omia oikeudenkäyntikulujaan, ja se velvoitetaan korvaamaan puolet Enin oikeudenkäyntikuluista. Eni vastaa puolesta omia oikeudenkäyntikulujaan, ja se velvoitetaan korvaamaan puolet komission oikeudenkäyntikuluista.

Czúcz Labucka Gratsias

Julistettiin Luxemburgissa 12 päivänä joulukuuta 2014.

Allekirjoitukset

Sisällys

Tosiseikat 2

1. Hallinnollinen menettely ja riidanalaisen päätöksen antaminen 2

2. Eni-konserni 4

Oikeudenkäyntimenettely ja asianosaisten vaatimukset 5

Oikeudellinen arviointi 5

1. Ensimmäinen ja toinen kanneperuste, jotka koskevat kantajan osallistumista kartelliin ja joiden mukaan EY 81 artiklaa on sovellettu virheellisesti 6

Sopimuksen ja yhdenmukaistetun menettelytavan käsitteet 6

Todisteiden arviointia koskevat periaatteet 7

Rikkomisen pääasiallinen osan kuvaus riidanalaisessa päätöksessä 10

Enin osallistuminen kartelliin sen vuoksi, että se oli läsnä 30. ja 31.10.1997 pidetyssä teknisessä kokouksessa 13

Todisteiden tarkastelu 13

Enin läsnäolo 30. ja 31.10.1997 pidetyssä teknisessä kokouksessa ja kysymys irtisanoutumisesta 14

Kantajan osallistumista kartelliin 30. ja 31.10.1997 koskeva toteamus 15

Enin osallistuminen kilpailusääntöjen rikkomiseen 21.2.2002–28.4.2005 16

Se, ettei Eni osallistunut sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan, jonka tarkoituksena oli vahvistaa parafiinivahojen hinnat 16

– Todisteiden tarkastelu 16

– Enin läsnäolo kilpailunvastaisissa kokouksissa ja irtisanoutumatta jättäminen 19

– Väite, jonka mukaan kantajalla ei ollut intressiä osallistua sopimuksiin tai yhdenmukaistettuihin menettelytapoihin, jotka koskevat parafiinivahojen hintojen vahvistamista 19

– Kantajan esittämä vaihtoehtoinen selitys 20

– Väite, jonka mukaan yhteisymmärrystä ei ollut 21

– Väite, jonka mukaan kantaja ei osallistunut yhdenmukaistettuun menettelytapaan 22

Väite, jonka mukaan Eni ei osallistunut tietojen vaihtamista koskevaan sopimukseen tai yhdenmukaistettuun menettelytapaan 24

2. Kantajalle määrätyn sakon määrän laskentaa koskevat kanneperusteet 25

Kolmas kanneperuste, jonka mukaan rikkomisen vakavuuden ja ”pääsymaksuksi” kutsutun lisämäärän perusteella määritetty kerroin on vahvistettu virheellisesti 17 prosentiksi 26

Viides kanneperuste, jonka mukaan Enin marginaalista roolia kartellissa ja hintasopimusten soveltamatta jättämistä ei virheellisesti otettu huomioon lieventävänä seikkana 29

Enin passiivinen tai marginaalinen rooli kartellissa 30

– Riidanalaisen päätöksen pätevyys 30

– Riidanalaisen päätöksen perustelut 34

Väite, jonka mukaan Eni ei ole pannut täytäntöön hintojen vahvistamista koskevia sopimuksia 35

– Riidanalaisen päätöksen pätevyys 35

– Riidanalaisen päätöksen perustelut 37

Kuudes kanneperuste, jonka mukaan Enin tuottamuksellisuutta ei ole virheellisesti otettu huomioon lieventävänä seikkana 38

Neljäs kanneperuste, jonka mukaan uusimista koskeva raskauttava seikka on todettu virheellisesti 39

Täyden harkintavallan käyttäminen ja sakon lopullisen suuruuden määrittäminen 43

Oikeudenkäyntikulut 44